

DARBINĖS VEIKLOS GEBĖJIMŲ UGDYMO IR DARBO PASAULIO PAŽINIMO METODINĖS REKOMENDACIJOS

UGDYMO PLĖTOTĖS CENTRAS

Vilnius, 2012

Leidiny s parengtas ir išeistas įgyvendinant projektą
**MOKYMO SI KRYPTIES PASIRINKIMO GALIMYBIŲ DIDINIMAS
14-19 METŲ MOKINIAMS, II ETAPAS: GILESNI S MOKYMO SI
DIFERENCIJAVIMAS IR INDIVIDUALIZAVIMAS SIEKIANT UGDYMO KOKYBĖS,
REIKALINGOS ŠIUOLAIKINIAM DARBO PASAULIUI**

Projektas finansuojamas Europos socialinio fondo ir Lietuvos Respublikos biudžeto lėšomis pagal Bendrojo programavimo dokumento 2.4 priemonę „Mokymosi visą gyvenimą sąlygų plėtra“

Redakcinė grupė:

Rita Česonienė, Danutė Bareikienė, Nijolė Jucienė, Sonata Likienė, Irma Neseckienė, Inga Niuniavaitė, Edmundas Kvederis, dr. Eugenijus Savičius, dr. Loreta Statauskienė

Leidinio rengėjai:

VšĮ „Lietuvos Junior Achievement“

Projekto mokyklų mokytojai: Ligita Bieliauskienė, Jolanta Čėsnienė, Leonas Galinis, Aldona Grilauskienė, Rasa Janonytė, Rita Kasanavičienė, Aida Kazlauskienė, Kristina Keturakytė, Dalia Lodienė, Raimonda Mardosienė, Rita Marozienė, Alfonsas Maslauskas, Elena Nachataya, Rima Narušienė, Vladislava Pažėrienė, Laura Sirvydienė, Rima Stainienė, Gitana Svirskienė, Loreta Šuklienė, Laima Tiepelienė, Vilija Urbanavičienė, Daiva Vareikaitė, Alma Vidžiūnienė, Vytautas Žilys, Lina Žiurinskienė

Nuotraukos Ritos Brazauskienės, Vaido Garlos, iš mokyklų archyvų

Turinys

PRATARMĖ.....	5
1. DARBINĖS VEIKLOS GEBĖJIMŲ UGDYMAS IR KARJERA	6
1.1. Darbinės veiklos gebėjimų ugdymo samprata	6
1.2. Įvadinės pamokos.....	7
2. DARBINĖS VEIKLOS GEBĖJIMŲ UGDYMO IR DARBO PASAULIO PAŽINIMO GALIMYBĖS MOKYKLOJE.....	46
2.1. Profesinio informavimo taškų veikla.....	47
2.2. Ekskursijos į verslo įmones	60
2.3. Programa „Jaunasis kolega“.....	63
2.4. Konsultantas pamokoje	69
BAIGIAMASIS ŽODIS: SĖKMĘ LEMIANTI STRATEGIJA.....	79

PRATARMĖ

Šiandien kiekvienam žmogui labai svarbu surasti savo pašaukimą ir suvokti, kad informacija nuolat kinta, o profesijos pasirinkimas gali būti svarbiausias gyvenime priimtas sprendimas. Teisingai pasirinkta profesija įprasmina žmogaus gyvenimą. Dirbdamas mėgstamą darbą jis jaučia vidinį pasitenkinimą, toks darbas yra naudingas visuomenei. Mokiniai, kurie šiandien mokosi mokykloje, turės dirbti ne šiandienos, o rytojaus darbo pasaulyje. Sparčiai besikeičianti ekonominė, politinė, technologinė aplinka verčia galvoti, ar mokome to, ko reikės rytoj, ar jaunimas geba prisitaikyti prie pokyčių, kurie juos lydės visą gyvenimą, ar jie mokės susirasti darbą, dirbti, tobulėti jame, reikalui esant persikvalifikuoti. Pastaruoju metu darbo rinkos specialistai teigia, kad teisininkų, vadybininkų ruošiami per daug, tačiau mokiniai ir toliau plūsta į šias specialybes, o darbdaviai dejuoja, kad negali rasti tam tikrų profesijų darbuotojų. Visa tai rodo, kad mokiniams trūksta darbo rinkos pažinimo, informacijos apie reikalingiausias, perspektyviausias specialybes, kad neretai profesijos pasirinkimas yra atsitiktinis, nulemtas mados, o ne racionalių pagrįstų argumentų. Sėkmingas profesijos pasirinkimas yra ne tik mokinio, bet ir jį supančių žmonių (tėvų, mokytojų) rūpestis. Spręsti šį sudėtingą klausimą galima vykdant profesinį orientavimą: sudarant sąlygas mokiniams gauti ir aptarti informaciją apie mokymosi ir darbo galimybes (pasitelkiant informacines sistemas ir kitus šaltinius) bei organizuojant mokinių profesinį veiklinimą – renginius, ekskursijas, apsilankymus darbovietėse, susitikimus su darbdaviais, praktinį mokymą, praktinės veiklos imitavimą ir kitas veiklas, kuriose mokiniams padedama pažinti įvairias užimtumo sritis, profesijų ypatumus ir karjeros galimybes, kaupti profesinio darbo arba artimo profesiniam darbui patirtį, ugdyti profesinę motyvaciją bei planuoti būsimą karjerą.

Svarbus tampa nuolatinis mokytojų ir mokinių bendravimas ir bendradarbiavimas, padedantis formuoti motyvuotus gyvenimo bei praktinės veiklos tikslus ir jų realizavimo būdus. Kiekvieno mokytojo misija, nepriklausomai nuo to, kokio dalyko jis moko, yra padėti mokiniams įgyti darbinės veiklos gebėjimų, pažinti mokslo, darbo ir verslo pasaulį, pasiręsti gyventi nuolat kintančiame pasaulyje.

Metodinėse rekomendacijose pateikiama 9–12 klasių mokinių darbinės veiklos gebėjimų ugdymui ir darbo pasaulio pažinimui reikalinga medžiaga bei jos taikymo ugdymo procese galimybės ir gairės.

1. DARBINĖS VEIKLOS GEBĖJIMŲ UGDYMAS IR KARJERA

1.1. Darbinės veiklos gebėjimų ugdymo samprata

Kaip suprantamas darbinės veiklos gebėjimų ugdymas?

Tai planuojama veikla, kai pasitelkus su darbu susijusius kontekstus, ugdomi šie darbui svarbūs mokinių gebėjimai:

- analizuoti ir kritiškai mąstyti,
- spręsti problemas,
- sėkmingai komunikuoti,
- siekti rezultato (laiko, rizikos, išteklių vadyba),
- mokėti mokytis,
- nusistatyti prioritetus ir būti organizuotam,
- atsispirti stresui,
- dirbti su kitais,
- imtis lyderio vaidmens.

Tai mokinių informavimas apie darbo pasaulį: kad jie jau 9–10 klase atsižvelgdami į savo poreikius, polinkius, gebėjimus ir galimybes pradėtų mąstyti apie tolesnį mokymosi ir karjeros kelią ir galėtų pagrįstai pasirinkti, o pasirinkę – mokytis aktyviai, tikslingai ir atsakingai.

Tai mokinių praktinė veikla realioje ar imituojamoje darbo vietoje „pasimatuojant“ įvairias profesijas, atskleidžiant jų ypatumus ir karjeros galimybes.

Siekiant mokiniams atverti darbo pasaulį, jie supažindinami su įvairių karjerų galimybėmis, asmeninių ir visuotinių vertybių sistema, socialinės ir verslo etikos samprata. Įvairios veiklos padeda atrasti ryšį tarp to, ko mokomasi mokykloje, asmeninių gebėjimų, vertybių ir tikro darbo pasaulio.

1.2. Įvadinės pamokos

Kas svarbu ir vertinga Jums?

Po šios veiklos mokiniai aptars vertybes ir nuspręš, kokios vertybės jiems yra pačios svarbiausios. Taip pat išsiaiškins būdus, kaip jie nori dirbti. Jie nagrinės situacijas, kuriose atsiskleis jų vertybės ir priims su darbu susijusius sprendimus, bei nagrinės, kaip šie sprendimai gali būti priimti.

Darbas ir karjera

Mokiniai išsiaiškins, kuo skiriasi darbas nuo karjeros bei aptars, kaip jų turimi gebėjimai, interesai ir vertybės gali padėti padaryti karjerą, turinčią kilnų tikslą. Mokiniai vertins, kaip, derindami savo turimus gebėjimus, interesus ir vertybes su karjeros galimybėmis, jie gali rasti karjerą, labiausiai atitinkančią jų siekius.

Darbo pasaulis

Mokiniai daugiau sužinos apie darbo pasaulį, galimas karjeras ir jų įvairovę, pamatys, kaip jų turimi gebėjimai, interesai ir vertybės dera su įvairiomis karjerų grupėmis, sritimis ir konkrečiomis karjeromis.

Etika ir Jūs

Mokiniai sužinos, kodėl darbe svarbi etika ir kodėl verslo įmonėms svarbu, kad būtų laikomasi ne tik nustatytų taisyklių. Mokiniai svarstys apie etiško elgesio įtaką verslo sėkmei ir aptars, kodėl dauguma kompanijų turi savo etikos kodeksus.

Socialinė atsakomybė

Mokiniai išsiaiškins, kad kaip ir atskiri individai, taip ir verslo įmonės kasdien priima etinius sprendimus. Dirbdami grupėse mokiniai sužinos apie dvi labiausiai verslo etikoje paplitusias, bet viena kitai prieštaraujancias socialinės atsakomybės teorijas ir palygins jas su savo asmeniniais įsitikinimais bei elgesiu.

Kas svarbu ir vertinga Jums?

Apžvalga

Mokiniai aptars vertybes ir būdus, kaip jie norėtų dirbti. Jie išnagrinės situacijas, kuriose atsiskleis jų vertybės, priims su darbu susijusius sprendimus, o vėliau aptars, kaip jie buvo priimti.

Tikslai

- Mokiniai gebės:
- Apibrėžti savo vertybes.
  - Pagrįsti savo sprendimą.

Pasirengimas

Būkite pasirengę papasakoti mokiniams, kokios vertybės Jums yra pačios svarbiausios. Savo pasakojime pasidalinkite asmenine patirtimi, pateikite pavyzdžius ir pabrėžkite, kad mokinių vertybės nebūtinai turi sutapti su Jūsų.

Pristatymas

Įžanga. Pasakykite mokiniams, kad šios pamokos metu jie aptars vertybes ir prieis prie išvadų, kokios vertybės visuomenei yra pačios svarbiausios. Priminkite, kad vertybės yra jų įsitikinimai ir idealai. Kažkieno „gyvenimo vertybės“ gali būti dora, sąžiningumas ir ištikimybė. Paprašykite mokinių išvardyti keletą vertybių.

Pasakykite mokiniams, kad be apsvaistytų vertybių, jie taip pat turėtų atkreipti dėmesį į tai, kad žmonės nori dirbti skirtingais būdais (karjeros konsultantai pavadintų tai „darbo vertybėmis“). Pavyzdžiui, kai kurie žmonės gali vertinti darbą lauke, kitiems patiktų dirbti su šeimos nariais, dar kitiems – biure.

Paprašykite mokinių atsiversti užduotį „Kam teikiate pirmenybę“ (priedas Nr. 1) ir parašyti penkis darbus, kuriuos jie norėtų dirbti.

Veikla

Paprašykite mokinių sąrašė „Asmeninės vertybės“ (priedas Nr. 2) apibrėžti penkias vertybes, kurios, jų manymu, yra pačios svarbiausios.

Suskirstykite mokinius į grupes po tris–keturis. Paprašykite, kad šiose grupėse mokiniai palygintų savo pasirinktų vertybių sąrašus. Tegu kiekviena grupė nusprendžia, kokios penkios vertybės jai yra svarbiausios. Paašškinkite mokiniams, kad jie neprivalo atsakyti ar iškeisti savo

asmeninių vertybių, tiesiog jie išsirenka grupės vertybes – tokias, kurias pripažintų kiekvienas grupės narys.

Paprašykite, kad kiekvienos grupės atstovas pristatytų atrinktas vertybes ir surašykite jas lentoje. Tegu klasė balsuodama išrenka tris didžiausias vertybes. Tai parodys, kokiomis vertybėmis vadovaujasi visa klasė.

Paprašykite grupelių aptarti:

- Kaip skyrėsi pasirinkimai?
- Kuo jie buvo panašūs?
- Ar tarp grupių pasirinkimų yra bendra tendencija?
- Ar yra individualių pasirinkimų tendencijos, galinčios nurodyti polinkius į tam tikras karjeras?

Paprašykite mokinių atsiversti užduotį „Situacijų vertinimas“ (priedas Nr. 3). Kiekvienai grupei paskirkite po vieną iš pateiktų situacijų (priedas Nr. 4). Jei skirsite tą pačią situaciją kelioms grupėms, bus galima palyginti atsakymus. Šioje užduotyje neteisingų atsakymų nėra.

Paprašykite mokinių perskaityti duotas situacijas ir grupelėse aptarti šiuos klausimus:

- Kokį sprendimą, Jūsų manymu, reikia priimti?
- Kokios vertybės lemia šį apsisprendimą?
- Kokios vertybės svarbiausios situacijų herojui?

Paprašykite, kad kiekvienos grupės atstovas perskaitytų paskirtą situaciją ir pristatytų grupės priimtą sprendimą. Paklauskite mokinių, ar visi sutinka su priimtu sprendimu. Jei bus nepritariančių, paklauskite, kaip tokiu atveju pasielgtų jie.

Santrauka ir apžvalga

Aptarkite vertybių sampratą. Paklauskite mokinių, ar jie priimtų darbo ar karjeros galimybę, kuri prieštarautų jų vertybėms. Kaip jie pasielgtų, jeigu jų vertybėms prieštarautų įmonės veikla ar darbdavio elgesys?

Padėkokite mokiniams už dalyvavimą šiandienos pamokoje.

Papildomos veiklos

Pasiūlykite mokiniams pasidomėti, kokiomis vertybėmis vadovaujasi skirtingos visuomenės, kodėl kai kurios vertybės gali skirtis. Pavyzdžiui, ar egzistuoja skirtingos nuomonės ar visuomenės normos, susijusios su sąžiningumu, pagarba kitiems ar, tarkime, atlaidumu?

Priedas Nr. 1

Medžiaga mokiniui

Kam teikiate pirmenybę?

Išvardykite penkis pasirinkimus, ką labiausiai norėtumėte dirbti.

Pavyzdžiui: darbas su gyvūnais, darbai lauke, socialinis darbas ir pan.

1.

2.

3.

4.

5.

Priedas Nr. 2

Medžiaga mokiniui

Asmeninės vertybės

Apibraukite penkias Jums svarbiausias vertybes. Jeigu sąraše nėra vertybės, kuri labai svarbi Jums, įrašykite ją tuščioje vietoje.

Asmenybės augimas	Ištikimybė	Pasiekimai	Sparta
Atkaklumas	Įvairovė	Pasitikėjimas savo jėgomis	Stiprybė
Atlaidumas	Kantrybė	Pastovumas	Sutarimas
Atsakingumas	Kilnumas	Patikimumas	Šeima
Atvirumas	Kompetencija	Patriotizmas	Taika
Avantiūrizmas (polinkis į nuotykius)	Komunikabilumas	Pažanga	Teisingumas
Bendradarbiavimas	Konkurencija	Pinigai	Tiesumas
Bendros pastangos	Kruopštumas	Pokyčiai	Tikėjimas
Bendruomeniškumas	Kūrybiškumas	Pozityvumas	Tobulėjimas
Dalykiškumas	Laisvė	Praktiškumas	Tolerancija
Darbo kokybė	Linksmumas	Prestižas	Tradicijos
Dėkingumas	Lygiateisiškumas	Principingumas	Tvarkingumas
Demokratija	Lojalumas	Privatumas	Valdžia
Dora	Meistriškumas	Problemų sprendimas	Valyvumas
Draugystė	Nepriklausomybė	Punktualumas	Vienybė
Drausmė	Nešališkumas	Ramybė	Žinios
Drąsa	Novatoriškumas	Reputacija	
Empatija (įsijautimas)	Pagalba	Ryžtingumas	
Gailestingumas	Pagarba kitiems	Santarvė	
Geranoriškumas	Pakantumas	Saugumas	
Išmintis	Paprastumas	Savarankiškumas	
Išradingumas	Papročiai	Sąžiningumas	
Iššūčiai	Pareigingumas	Sėkmė	

Priedas Nr. 3

Medžiaga mokiniui

Situacijų vertinimas

Perskaitykite Jūsų grupei pateiktos situacijos aprašymą ir atsakykite į pateiktus klausimus.

1. Kokį sprendimą, Jūsų manymu, reikėtų priimti?

---

2. Kokios vertybės lemia šį apsisprendimą?

---

3. Kokios vertybės svarbiausios situacijos herojui?

Priedas Nr. 4

Medžiaga mokiniui

Pirmoji situacija

Baigusi mokslus kolegijoje Julija planuoja siekti karjeros biotechnologinių mokslų srityje. Šioje srityje atliekami tyrimai yra paklausūs rinkoje ir jų poreikis vis didėja.

Julija, glaudžiai bendradarbiaudama su kitais mokslininkais, nori atrasti efektyviausius būdus pavojingiausioms pasaulio ligoms gydyti.

Savo gyvenimo tikslą ji įvardija kaip norą išrasti vaistus nuo pavojingiausių pasaulio ligų ir taip išsaugoti kuo daugiau gyvybių.

Julija nusprendė, kad ji norėtų pradėti dirbti likus keliems metams iki studijų baigimo. Ji buvo keliuose darbo pokalbiuose. Pirmasis jai pasiūlytas darbas – medicinos žurnale. Jos pagrindinė veikla būtų tikrinti įvairius faktus ir ieškoti idėjų straipsniams. Kitas darbas – vadovo asistentė elektronikos parduotuvėje, kurioje ji dirbo prieš įstodama į universitetą.

Jei Julija pasirinktų darbą medicinos žurnale, jai reikėtų dirbti nuo pirmadienio iki penktadienio, nuo 8 iki 17 val. Užmokestis už darbą būtų mažas, bet ji įgytų patirties medicinos žurnale ir kartais dirbtų su šio leidinio vyriausiuoju redaktoriumi.

Jeigu ji pasirinktų darbą elektronikos prekių parduotuvėje, tai jos darbo grafikas būtų ne tik darbo dienomis, bet ir savaitgaliais, kartais ir naktimis. Jos atlyginimas būtų didesnis nei medicinos žurnale. Elektronikos prekių parduotuvėje ji aptarnautų klientus, sužinotų daugiau apie įvairias technologijas. Šios įgytos žinios galėtų padėti jai ateityje siekiant karjeros.

Antroji situacija

Giedrius nusprendė, kad jam reikia keisti savo karjeros sritį. Jis nori tapti finansininku. Šios srities atstovų paklausa yra didelė ir ji nuolat didėja. Bestudijuodamas Giedrius turi galimybę atlikti praktiką kitame mieste esančioje prestižinėje finansų valdymo įmonėje arba tęsti savo karjerą banke, dirbdamas kasininku.

Giedriaus tikslas yra padėti įmonėms ir privatiems asmenims išmokyti teisingai ir protingai tvarkyti savo finansinius reikalus.

Jei Giedrius pasirinktų atlikti praktiką, jis dirbtų įmonėje, kuri pasiūlytų praktikai jį (gali būti) tiesiog atleisti. Didžiąją praktikos laiko dalį jis praleistų tvarkydamas susitikimų tvarkaraštį ir kopijuodamas dokumentus kitiems finansininkams. Taip pat Giedriui reiktų pasiimti iš banko paskolą, kad galėtų susimokėti už pragyvenimą bei išvykti iš savo gimtojo miesto, palikti šeimą ir draugus.

Jeigu Giedrius pasirinktų tęsti darbą banke, jis galėtų suderinti darbą ir mokslą. Jam nereikėtų imti paskolos, nes jis toliau gautų pastovų atlyginimą ir galėtų susimokėti už pragyvenimą. Taip pat, kol mokysis, jis neturės palikti savo šeimos ir draugų. Tačiau Giedrius neįgis patirties finansų valdymo įmonėje, neužmegs naujų kontaktų, kurie galėtų būti naudingi baigus studijas ir ieškant darbo finansų srityje.

Trečioji situacija

Sofija baigė teisės studijas ir nori pradėti savo karjerą teisėtvarkoje. Šios srities darbuotojų paklausa yra nemaža, teisėtvarkos tinklas nuolat plečiasi. Ji gavo pasiūlymą dirbti apsaugos darbuotoja vietinėje parduotuvėje arba dirbti prižiūrėtoja (sarge) policijos departamente.

Sofija mano, kad jos tikslas yra užtikrinti žmonėms ramų gyvenimą.

Jei Sofija nuspręs dirbti apsaugos darbuotoja, ji pradės savo karjerą teisėsaugos srityje, bet gaus menką atlygį ir nemažai dirbs naktimis bei savaitgaliais.

Pasirinkusi prižiūrėtojos (sargės) darbą policijos departamente, ji dirbs su policijos pareigūnais, kurie galbūt suteiks jai reikalingos informacijos, patirties, kuri pravertis ateityje. Nors Sofija galės daug ko išmokti iš savo kolegų, bet jos veikla bus visiškai nesusijusi su karjera, kurios ji siekia.

Ketvirtoji situacija

Tomas ką tik baigė komunikacijos mokslų bakalauro studijas. Šiuo metu jis dirba klientų aptarnavimo skyriuje vienoje telekomunikacijų bendrovėje, nors iš tiesų norėtų dirbti keturių žvaigždučių viešbutyje renginių organizatoriumi. Tomas gavo pasiūlymą dirbti renginių organizatoriumi vietiniame viešbutyje arba gali priimti paaukštinimą ir tapti pamainos vadovu telekomunikacijų bendrovėje.

Tomo tikslas – organizuoti renginius, kurie patiktų žmonėms, suteiktų jiems daug teigiamų emocijų.

Priėmęs sprendimą dirbti renginių organizatoriumi, Tomas atsakė į telefono skambučius, pasitikinęs viešbučio svečius ir bus pasiuntinukas. Tačiau jis įgis vertingos patirties, reikalingos siekiant karjeros. Iš pradžių jo alga bus minimali, kaip pradedančiojo, bet tikėtina, kad atsiras galimybių kilti karjeros laiptais.

Jei Tomas priims paaukštinimą telekomunikacijų bendrovėje, jo atlyginimas žymiai padidės ir jis įgis vertingos vadovavimo patirties. Tačiau tai nėra ta sritis, kurioje jis norėtų siekti karjeros ir tai nepriartina jo prie išsikeltų ilgalaikių karjeros tikslų.

Darbas ir karjera

Medžiaga mokytojui

Apžvalga

Mokiniai išsiaiškina, kuo skiriasi darbas ir karjera bei pasimokys, kaip jų turimi gebėjimai, interesai ir vertybės gali padėti siekiant kilnų tikslą turinčios karjeros.

Kilnus tikslas – noras užsiimti prasmingu darbu, teikiančiu naudą visuomenei.

Tikslai

Mokiniai gebės:

- Paaiškinti, kuo skiriasi darbas ir karjera, turinti kilnų tikslą.
- Pagrįsti, kad jų gebėjimai, interesai ir vertybės susiję su daugybe karjeros galimybių.

Pasirengimas

Išdalykite karjerų lapus (priedas Nr. 1) ir karjerų lapelius (priedas Nr. 3).

Būkite pasirengę aptarti, kuo skiriasi darbas ir karjera, turinti kilnų tikslą. Pateikite Jums žinomų darbo ir karjeros pavyzdžių. Pasidalinkite su mokiniais savo turima patirtimi.

Pristatymas

Įžanga

Pasakykite mokiniams, kad šios pamokos metu jie išsiaiškina, kuo skiriasi darbas ir karjera.

Paprašykite mokinių paaiškinti, kodėl žmogus gali pasirinkti darbą, iš kurio gautų pajamas, užuot pasirinkęs karjerą. Surašykite išvardytas priežastis lentoje. Paaiškinkite, kad pereinamojo laikotarpio darbas gali būti pirmasis žingsnis siekiant padaryti karjerą. Apibrėžkite, kad pereinamasis darbas yra būdas gauti kitą darbą arba karjeros galimybę.

Paklauskite mokinių, ar galima pasiekti kilnių tikslų nepadarius karjeros (atsakymas: taip). Paminėkite toliau pateiktus pavyzdžius arba panaudokite kitus: Bilo ir Melindos Geits labdaringa veikla, skiriant lėšas labdariniams projektams visame pasaulyje; princesės Dianos pagalba vaikams, nukentėjusiems nuo minų; motinos Teresės pagalba vargšams Indijoje.

Apibrėžkite **darbą** kaip veiklą, kurios pagrindinis tikslas gauti pajamas ar kitokias išmokas. **Karjera**, tai darbas, už kurį gaunamos ne tik pajamos. Svarbu dar ir tai, kad ji gali padėti individui įgyvendinti kilnius tikslus.

Veikla

Suskirstykite klasę į grupes po tris–keturis (kad būtų ne daugiau kaip aštuonios grupės). Išdalinkite grupėms karjerų lapus ir karjeros lapelius.

Pasakykite mokiniams, kad grupelėse jie turės nuspręsti, kurios citatos (lapeliuose) apibūdina karjerą, o kurios darbą. Paaiškinkite, kad mokiniai turės prilipdyti lapelius karjeros lapuose atitinkamai karjeros arba darbo skiltyse. Jei mokiniai nesutaria dėl kurios nors citatos, tegul padeda ją per vidurį tarp karjeros ir darbo.

Paprašykite kiekvieno mokinio išsirinkti jam labiausiai patikusį darbą ir karjeros lapelį ir pasidalinti mintimis apie pasirinkimą su klase.

Maždaug po 10 minučių (arba kai visi bus baigę klijuoti karjeros ir darbo lapelius) paprašykite, kad pakeltų rankas tie mokiniai, kurie padėjo lapelius tarp karjeros ir darbo. Paklauskite, kodėl jie abejojo. Kai jie perskaitys citatą, paklauskite klasės, prie ko – karjeros ar darbo – ją priskyrė kitų grupių mokiniai. Paprašykite paaiškinti, kas lėmė jų pasirinkimą. Paaiškinkite mokiniams, kad tam tikri neatitikimai ir kylančios diskusijos yra visiškai normalu. Dažnai skirtingi žmonės citatas interpretuoja skirtingai.

Paprašykite, kad kiekvienos grupės atstovas pristatytų labiausiai patikusias citatas apie darbą ir karjerą ir paaiškintų, kodėl jų grupė pasirinko būtent šias citatas.

Paprašykite mokinių užsirašyti labiausiai patikusias mintis apie darbą ir karjerą, kad vėliau jie galėtų jas peržiūrėti ir prisiminti (priedas Nr. 2).

Santrauka ir apžvalga

Paprašykite mokinių paaiškinti, kuo skiriasi darbas nuo karjeros. Priminkite mokiniams, kad derindami savo turimus gebėjimus, interesus ir vertybes su karjeros galimybėmis, jie gali rasti karjerą, labiausiai atitinkančią jų tikslus.

Padėkokite mokiniams už darbą pamokoje.

Papildomos veiklos

Pasiūlykite mokiniams pasidomėti laikraščiuose (arba internete) esančiais darbo pasiūlymais.

Jei įmanoma, suskirstykite klasę į grupes po penkis mokinius. Paprašykite mokinių iškirpti iš laikraščių arba atsispausdinti iš interneto po tris–keturis konkrečius darbo skelbimus, kurie atstovautų dviem skirtingoms kategorijoms: pastovus darbas pajamoms uždirbti ir karjera.

Paprašykite mokinių trumpai papasakoti klasei, kaip jie pasirinko (kas lėmė jų apsisprendimą) darbus, atitinkančius šias skirtingas kategorijas. Šiai veiklai skirkite 10–12 minučių. Grupėms baigus aptarimą, apibendrinkite veiklą ir paklauskite mokinių, ką naujo jie sužinojo. Kas, jų manymu, lengviau: pasirinkti darbą ar karjerą? Kodėl?

Karjera žmogaus gyvenime vaidina svarbų vaidmenį: žmogus pats ją kuria, vertina, tobulina visą savo darbingą gyvenimą.

Žmogaus karjera priklauso tiek nuo individualių pastangų, asmeninių sugebėjimų, tiek nuo jį supančios, o kartu ir įtakančios aplinkos.

Šiuolaikinė karjera: Kas buvo Jonas Basanavičius?

- Istorikas?
- Gydytojas?
- Kalbininkas?
- Politikas?

Priedas Nr. 1

Karjerų lapas

Medžiaga mokiniui

Darbas

Karjera

Lined writing area for 'Karjerų lapas' with a yellow paperclip icon at the top left.

Priedas Nr. 2

Darbas ir karjera

Medžiaga mokiniui

Užsirašykite Jums labiausiai patikusias mintis apie darbą ir karjerą:

Lined writing area for 'Darbas ir karjera' with a blue and gold fountain pen illustration at the bottom right.

Priedas Nr. 3

Karjerų lapeliai

Medžiaga mokiniui

Tai nėra tavo tikrasis darbas, jei galvoji, kad geriau veiktum ką nors kita.
James M. Barrie

Žmonės, besistengiantys užsidirbti pragyvenimui, pamiršta gyventi.
Margaret Fuller

Aš manau, kad žmonės, dirbantys tik tam, kad išgyventų - kitaip sakant, dėl pinigų - patys save padaro vergais.
Joseph Campbell

Kad ir koki darba gyvenime dirbtum - atlik jį gerai. Žmogus turi dirbti taip, kad nei jam gyvenant, nei mirus, nei atėjus naujoms kartoms, niekas negalėtų šio darbo atlikti geriau.
Dr. Martin Luther King Jr.

Dauguma žmonių dirba pakankamai sunkiai, kad jų neatleistų iš darbo, ir vos už tokį atlygį, kad iš darbo neišeitų.
George Carlin

Tam, kad šiuolaikiniam pasaulyje sėkmingai gyventi, turite turėti valios ir atkaklumo baigti pradėtą darbą.
Chin-Ning Chu

Viena mašina gali padaryti penkiasdešimties paprastų žmonių darbą. Bet nei viena mašina negali atlikti vieno ypatingo žmogaus darbo.

Mano tėvas išmokė mane dirbti, bet neišmokė darbo mylėti.
William Adams

Smegenys yra nuostabus organas - jis pradeda veikti vos jums nubudus ryte ir nenustoja veikti atvykus į darbą.
Robert Frost

Kai darbas yra malonumas, gyvenimas - džiaugsmas! Kai darbas - pareiga, gyvenimas - tarsi vergija.
Maxim Gorky

Sėkmės paslaptis slypi nuoseklyje tikslo siekime.
Benjamin Disraeli

Mano darbas - žaidimas, labai rimtas žaidimas.
M. C. Escher

Pasirink mėgstamą darbą, ir tau niekada nereikės dirbti.
Confucius

Dirbk ne sunkiau, o smaniau.
Ron Carswell

Bet koks darbas, kuris iškelia žmogiškumą, yra kilnus ir svarbus, todėl jis turi būti atliekamas uoliai ir meistriškai.
Dr. Martin Luther King Jr.

Jūsų tikslas yra rasti savo darbą, o radus - visa širdimi jam atsiduoti.
Buddha

Didelė sėkmė rasti darbą, kuris sutampa su mėgstama veikla.
David McCullough

Dauguma žmonių praleidžia galimybes, nes ji vilki darbinus drabužius ir yra panaši į darbą.
Thomas A. Edison

Tu esi kelyje į sėkmę, jei dirbi ir nesitiki, kad bus už tai sumokėta.
Oprah Winfrey

Tai ne darbas, jei tu darai tai, ką mėgsti daryti.
Steve Sears

Darbas yra asmenybės augimas. Darbas tai - pasiekimai. Jis yra būdas apibūdinti save, nustatyti savo vertę ir žmogiškumą.
Peter F. Drucker

Jei aš eičiau dirbti į gamyklą, tai pirmas dalykas ką padaryčiau - išlietčiau į bendruomenę.
Franklin D. Roosevelt

Sėkmės paslaptis slypi nuoseklyje tikslo siekime.
Benjamin Disraeli

Apžvalga

Mokiniai sužinos apie darbo pasaulį ir pamatys, kaip jų turimi gebėjimai, interesai ir vertybės dera su įvairiomis karjerų grupėmis, sritimis ir konkrečiomis karjeromis.

Tikslai

Mokiniai gebės:

- Susisteminti darbo pasaulį.
- Analizuoti savo gebėjimus, interesus ir vertybes bei paaiškinti karjerų grupes ir būdus konkrečioms karjeroms pasiekti.

Pasirengimas

Pasiruoškite karjerų grupių lapus (priedas Nr. 1).

Pristatymas**Įžanga**

Pasakykite mokiniams, kad šios pamokos metu jie apžvelgs, vertins savo interesus, vertins savo gebėjimus, prieis prie išvados, kokios vertybės jiems yra svarbiausios bei sies jas su galimybėmis siekti karjeros.

Atkreipkite mokinių dėmesį į karjerų grupės lapus. Paaiškinkite, kad karjerų grupės lapas atspindi metodą, kaip galima suklasifikuoti daugiau kaip 22 000 karjerų. Šio metodo struktūra priskiria panašias karjeras vienai iš 16 karjerų grupių, o vėliau išskirsto jas į mažesnes grupes, turinčias panašias charakteristikas.

Paaiškinkite, kad mokiniai turės susipažinti su įvairiomis galimomis karjeromis. Paprašykite mokinių įvardinti, kokie yra reikalavimai karjeroms, kurių jie norėtų siekti (svarbu, kad būtų paminėta: reikiamas išsilavinimas, patirtis, gebėjimai, užimamos pareigos ir atsakomybė, prognozuojamas profesinis augimas konkrečioje srityje).

Paaiškinkite, kad įvairiose karjeros srityse vienais metais prognozuojamas kilimas, o kitais – jau nebe. Mokiniais vertėtų pamąstyti, ar jų gebėjimai ir interesai suderinami su galimomis perspektyvomis, prognozėmis.

Veikla

Suskirstykite mokinius poromis. Kiekvienai porai duokite pasirinkti karjerų grupių lapą (priedas Nr. 1). Paaiškinkite, kad kiekviename lape pateikta vienos iš 16 karjeros grupių struktūra ir joje išvardytos kelios susijusios karjeros.

Paprašykite kiekvienos grupelės iš karjerų grupių lapo išsirinkti sritį ir karjerą. Tegul mokiniai apgalvoja, kokie gebėjimai, interesai ir vertybės reikalingi jų pasirinktai karjerai. Pasakykite mokiniams, kad nėra svarbu pasirinkti karjerą, kurią jie iš tiesų svarsto. Verčiau pasirinkti tokią, kuri jiems pasirodys įdomi. Paklauskite, koks išsilavinimas reikalingas šiai karjerai. Pasakykite, kad šią informaciją jie panaudos atlikdami užduotį „Darbo pasaulis“. Pasakykite, kad jeigu jie tiksliai nežino, kokio išsilavinimo reikia siekiant pasirinktos karjeros, tegu pabando įsivaizduoti.

Mokinių poroms baigus svarstyti idėjas, paprašykite jų pasidalinti su klase, kokią karjerą jie pasirinko, taip pat aptarti, ko reikia šiai karjerai pasiekti, kokios bus pareigos, atsakomybė ir galimybės.

Išdėliokite karjerų grupių lapus taip, kad mokiniai galėtų juos matyti. Paprašykite, kad kiekvienas mokinys pasirinktų po tris karjeras, kurias vėliau ištirs. Pasakykite, kad mokiniai jas užsirašytų ir atliktų užduotį „Darbo pasaulis“ (priedas Nr. 2).

Jei įmanoma, paskatinkite mokinius informacijos apie pasirinktas karjeras paieškoti internete.

Santrauka ir apžvalga

Paklauskite mokinių, ar jie atrado karjerų, kurios juos sudomino ir apie kurias anksčiau nežinojo. Paklauskite mokinių, kur jie galėtų rasti daugiau informacijos apie konkrečias karjeras. Padėkokite mokiniams už darbą pamokoje.

Papildomos veiklos

Pasiūlykite mokiniams pasirinkti karjerą, kuri jiems atrodo įdomi ir surasti ją karjerų grupių lapuose. Paprašykite mokinių pasirinkti dar dvi dominančias karjeras iš atitinkamos grupės ir paaiškinti, kuo skiriasi kiekvienai karjerai reikalingas išsilavinimas. Nubrėžkite schemą ir palyginkite joje kiekvienai karjerai keliamus išsilavinimo reikalavimus.

Priedas Nr. 1

Medžiaga mokiniui

Švietimas ir ugdymas

Sritis Administravimas ir administravimo sistemos palaikymas	Sritis Švietimas ir ugdymas	Sritis Papildomas ugdymo proceso aprūpinimas
Karjeros galimybės Administratorius Mokyklos direktorius Universiteto rektorius Programų kūrėjas Dekanas Švietimo ekspertas Mokomųjų dalykų koordinatorius Mokymo sistemų kūrėjas Vadovas Vertinimų specialistas	Karjeros galimybės Kolegijos / universiteto dėstytojas / profesorius Žmogiškųjų išteklių valdymo patarėjas Pradinės mokyklos mokytojas Pagrindinės mokyklos mokytojas Vidurinės mokyklos mokytojas Profesinės mokyklos mokytojas Specialiojo ugdymo pedagogas	Karjeros galimybės Konsultantas Pradinių klasių mokytojas Psichologas (klinikinis, socialinis) Socialinis darbuotojas Logopedas

Medicina

Sritis Paslaugos	Sritis Švietimas ir informavimas	Sritis Biotechnologijų moksliniai tyrimai ir plėtra	Sritis Terapijos paslaugos	Sritis Diagnostikos paslaugos
Karjeros galimybės Įrangos prižiūrėtojas Maitinimo paslaugų darbuotojas Ligoninės priežiūros inžinierius Darbuotojų saugos ir sveikatos specialistas Transporto specialistas	Karjeros galimybės Administratorius Sveikos gyvensenos pedagogas Sveikatos apsaugos administratorius Ligoninių kasų darbuotojas Medicinos bibliotekos darbuotojas Medicininis įrašų / informacijos apie sveikatą specialistas Socialinis darbuotojas Visuomenės sveikatos sektoriaus darbuotojas	Karjeros galimybės Biochemikas Biomedicinos chemikas Širdies ir kraujagyslių specialistas Ląstelių biologas Mokslinių klinikinių tyrimų koordinatorius Genetikas Genetikos laboratorijos asistentas Mikrobiologas Molekulinės biologijos specialistas Farmacininkas Kokybės užtikrinimo specialistas Kokybės kontrolės specialistas Mokslininkas Toksikologas	Karjeros galimybės Manualinės terapijos specialistas Burnos higienistas Odontologas Dietologas Greitosios medicinos pagalbos specialistas Kineziterapeutas Slaugytojas Ergoterapeutas Oftalmologas Terapeutas Reabilitologas	Karjeros galimybės Širdies ir kraujagyslių specialistas Klinikinių tyrimų laborantas Kompiuterinės tomografijos specialistas Elektrokardiogramų specialistas Elektroencefalogramų specialistas Genetikas Kineziterapeutas Magnetinio rezonanso tyrimų specialistas Mamografijos specialistas Branduolinės medicinos specialistas Dietologas Radiografijos / radiologinių tyrimų specialistas Sonografijos (ultragarsinių tyrimų) specialistas

Rinkodara, prekyba ir paslaugos

<p>Sritis Vadyba ir verslas</p>	<p>Sritis Prekyba</p>	<p>Sritis Platinimas ir logistika</p>	<p>Sritis Elektroninė rinkodara</p>
<p>Karjeros galimybės Generalinis direktorius Verslininkas Prezidentas Įmonės savininkas Smulkaus verslo savininkas</p>	<p>Karjeros galimybės Pardavėjas Skyriaus vadovas Pirkimų vadovas Prekybos agentas Mažmeninės prekybos koordinatorius Pardavimų vadybininkas Parduotuvės konsultantas Reklamos vadybininkas</p>	<p>Karjeros galimybės Klientų aptarnavimo specialistas Paskirstymo koordinatorius Apskaitininkas Logistikos vadybininkas Planavimo specialistas Transportavimo administratorius Transporto vadybininkas Sandėlio vadybininkas</p>	<p>Karjeros galimybės Reklamos tekstų kūrėjas Dizaineris Elektroninės komercijos direktorius Elektroninės prekybos vadybininkas Tinklalapio administratorius Reklaminių juostų kūrėjai Internetinių projektų vadovas Sistemų architektas / analitikas Tinklalapio dizaineris Tinklo administratorius Internetinių projektų vadybininkas</p>
<p>Sritis Pardavimai ir rinkodara</p>	<p>Sritis Viešieji ryšiai ir reklama</p>	<p>Sritis Rinkodaros informacijos vadyba ir tyrimai</p>	
<p>Karjeros galimybės Ypač svarbių klientų vadybininkas Verslo plėtros vadybininkas Klientų aptarnavimo specialistas Telerinkodaros specialistas Didmeninės prekybos specialistas Apskaitininkas Tarptautinės prekybos specialistas Įmonės savininkas Regioninės prekybos specialistas Mažmeninės prekybos specialistas Prekybos vadovas Rinkodaros vadybininkas Vietinės prekybos vadybininkas</p>	<p>Karjeros galimybės Ypač svarbių klientų vadybininkas Reklamos vadybininkas Kūrybos direktorius Projektų vadovas Reklaminių tekstų kūrėjas Rinkodaros specialistas Žiniasklaidos planuotojas Visuomenės informavimo specialistas Viešųjų ryšių specialistas Reklamos pardavimų vadybininkas Prekybos atstovas Reklaminių akcijų vadybininkas</p>	<p>Karjeros galimybės Prekės ženklo vadybininkas Vartotojų aptarnavimo specialistas Duomenų bazės analitikas Prognozavimo specialistas Apklausų specialistas Rinkos plėtros vadovas Rinkodaros paslaugų vadybininkas Rinkos tyrimų analitikas Planavimo analitikas Produkto vadybininkas Tyrimų specialistas Strateginio planavimo specialistas</p>	

Priedas Nr. 2

Medžiaga mokiniui

Darbo pasaulis

Pristatykite karjerų grupę, kuri buvo skirta Jums ir nurodykite, kaip ją pasirinkote iš karjerų grupės lapo.

Karjerų grupė:

Sritis:

Karjera:

Parašykite įgūdžius, interesus ir vertybes, kurie, Jūsų manymu, yra svarbios Jūsų pasirinktai karjera.

Įgūdžiai:

Interesai:

Vertybės:

Aprašykite tris karjeras, apie kurias norėtumėte sužinoti daugiau. Parašykite, kaip galima daugiau sužinoti apie dominančią karjerą ir karjerų grupę, kuriai ji priklauso.

1.

Jūs dominanti karjera	Sritis	Karjerų grupė

Parašykite, kaip planuotumėte siekti šios karjeros.

.....

.....

.....

.....

2.

Jūs dominanti karjera	Sritis	Karjerų grupė

Parašykite, kaip planuotumėte siekti šios karjeros.

.....

.....

.....

.....

3.

Jūs dominanti karjera	Sritis	Karjerų grupė

Parašykite, kaip planuotumėte siekti šios karjeros.

.....

.....

.....

.....

Etika ir jūs

Medžiaga mokytojui

Papaiškinkite mokiniams, kuo darbe yra svarbi etika. Paprašykite, kad mokiniai savo žodžiais apibūdintų, kas, jų nuomone, yra etika. Tada Jūs pasakykite mokiniams, kas yra etika. Etika – tai taisyklės, nustatančios, koks elgesys ir veiksmai yra geri ir teisingi.

Paklauskite mokinių, kuo etika yra svarbi sėkmei. Pabrėžkite, kad dauguma įmonių turi susikūrę savo etikos kodeksus, kurie reglamentuoja tokių problemų kaip pravaikštos, vagystės, priekabiavimas, piktnaudžiavimas alkoholiu bei narkotinėmis medžiagomis sprendimą.

Paklauskite mokinių, kodėl įmonėms svarbu, kad būtų laikomasi nustatytų taisyklių bei normų. Kaip nustatytos taisyklės gali apsaugoti juos darbe?

Pasidalinkite koku nors su etika susijusiu pavyzdžiu, kuris įvyko Jūsų gyvenime. Pasakodami pabrėžkite:

- Įvykio aplinkybės ir esminiai faktai.
- Kas buvo pažeista?
- Kaip incidentas išaiškėjo?
- Kaip jis buvo sprendžiamas?
- Kokios pasekmės?
- Kokį poveikį turėjo šis įvykis Jums?

Jei Jūs pats buvote įtrauktas į tokį įvykį, tai pasidalinkite savo jausmais, kilusiais susidūrus su tokia etine problema. Paklauskite mokinių, ką jie būtų darę Jūsų vietoje. Taip pat paklauskite, ar jie sutinka, kad priimti sprendimai buvo teisingi ar ne, ir kodėl?

Veikla

Padalinkite klasę į grupes taip, kad kiekvienoje būtų po 4–5 mokinius ir pasakykite, kad išsirinktų asmenį, kuris pristatinės visos grupės mintis. Skirkite grupei po vieną situaciją, aprašytą užduotyje „Etikos situacijos“ (priedas Nr. 1). Kiekviena grupė turi perskaityti situaciją ir atsakyti į pateiktus klausimus užduotyje „Klausimai apie etiką“ (priedas Nr. 2). Skirkite maždaug 10 minučių užduočiai atlikti. Po to grupės išrinktas asmuo

turi pristatyti savo grupės atvejį ir apibendrintus atsakymus į pateiktus klausimus. Jei reikia, kiti grupės nariai gali padėti pristatančiajam.

Kai visos grupės baigs pristatymus, klasės paklauskite:

- Jei Jūs galėtumėte perskaityti kompanijos etikos kodeksą dar prieš pretenduodami į darbo vietą, ar jis galėtų pakeisti Jūsų sprendimą dirbti šioje kompanijoje, ar ne?
- Kokias vertybes norėtumėte, kad turėtų Jūsų darbdavys?
- Kaip manote, apie kokias Jūsų vertybes turėtų žinoti potencialus darbdavys?

Išdalinkite užduotį „Ruošiuosi dirbti“ (priedas Nr. 3). Informuokite mokinius, kad jie gali patys susikurti savo asmeninį etikos kodeksą. Atkreipkite mokinių dėmesį į „Ruošiuosi dirbti“ užduoties paskutinę dalį. Padrąsinkite juos susikurti savo asmeninį etikos kodeksą. Kada nors mokiniai galės pateikti jį potencialiam darbdaviui.

Paprašykite mokinių, kad priede Nr. 4 „Sužinok daugiau“ jie pasiskaitytų apie etiką, lyderystės įgūdžių tobulinimą ir pabandytų perskaitytas mintis pritaikyti praktikoje.

Priminkite, kad visos šios užduotys padeda jiems kurti bei tobulinti savo gebėjimus, reikalingus mokykloje, darbe bei gyvenime.

Priedas Nr. 1

Medžiaga mokiniui

Etikos situacijos

Jūsų grupė turės išanalizuoti vieną iš toliau pateiktų situacijų. Perskaitykite situaciją ir atsakykite į klausimus, pateiktus toliau. Išsirinkite vieną grupės narį, kuris turės pristatyti Jūsų atsakymus visai klasei.

Pirma situacija

Tavo draugė Lina papasakojo tau, kad ponas Leonardas, kasmetinio leidinio vadovas, kritikavo ją prieš visą leidinio kolektyvą. Lina ruošiasi išeiti iš darbo, nes ji pavargo nuo nuolatinių patyčių. Kaip pasielgtum tu?

Antra situacija

Po krepšinio treniruotės tu dažniausiai lauki vieno iš savo tėvų lauke prie mokyklos. Tu pastebi, kad du mokyklos kavinės darbuotojai neša popierines dėžes ir maistą į krovininę mašiną ir nuvažiuoja. Tu tai matei jau tris ar keturis kartus ir numanai, kad jie tikriausiai vagia. Kaip pasielgtum tu?

Trečia situacija

Tavo draugas Jonas yra kompiuterių meistras. Direktorius paprašė jo padėti įkelti tam tikrus duomenis į kompiuterį. Jonas tau pasigyrė, kad įsibrovė į mokinių pažymių duomenų bazę. Tu nežinai, ar jis pakeitė kieno nors pažymius, ar ne. Kaip tu pasielgtum?

Ketvirta situacija

Iki rytojaus reikia anglų kalbos pamokai parašyti rašto darbą, o tu jo dar net nepradėjai. Belaukdamas eilėje valgykloje išgirdai, kaip vienas mokynys paminėjo interneto puslapį, iš kurio galima atsisiųsti parašytus darbus bet kokia tema. Tu manai, kad tai padėtų išspręsti tavo problemą. Kaip tu pasielgtum?

Penkta situacija

Tu dirbi automobilių dalių parduotuvėje su bendradarbiu vardu Danielius. Praeitą savaitę Petras (savininkas) atmetė Danieliaus prašymą dėl paaukštinimo. Danielius pasakė tau: „Petras dar pasigailės, kad taip pasielgė.“ Šiandien atvykai į darbą ir pamatei išdaužytus langus bei apipaišytas sienas. Kaip tu pasielgtum?

Šešta situacija

Tu ir dvi tavo draugės, Indrė ir Milda, dirbate tame pačiame padalinyje dideliame išparduotuvių centre. Milda nuolat valandą vėluoja į darbą, atrodo pavargusi ir susivėlus. Tu ir Indrė ją užstojate, bet Jūsų pamainos vadovas darosi įtarus. Kaip tu pasielgtum?

Priedas Nr. 2

Medžiaga mokiniui

Klausimai apie etiką

1. Kokia yra neetiška veikla pateiktoje situacijoje (pvz., melavimas, vogimas..)?

---

2. Ar pateiktose situacijose pakanka informacijos apie įvykį? Kokios papildomos informacijos reikėtų?

---

3. Kas pateiktoje situacijoje elgėsi netinkamai ir kieno teisės buvo pažeistos?

---

4. Jeigu Jūs turėtumėte įgaliojimus veikti (pavyzdžiui, būtumėte direktorius, vadovas), ką darytumėte su pažeidėju, išsiaiškinęs tiesą?

Priedas Nr. 3

Medžiaga mokiniui

Ruošiuosi dirbti

Užrašykite savo mintis ir jausmus. Šis lapas yra skirtas tik Jums. Nebus prašoma pasidalinti mintimis, jei Jūs pats to nenorėsite.

Sėkmė, kuriant savo ateitį

Visą gyvenimą Jums teks mąstyti, *kaip kursite savo ateitį*. Ką tai reiškia Jums dabar? Parašykite savo mintis.

Ką šiuo metu Jums reiškia žodis *sėkmė*? Apibūdinkite *sėkmingo gyvenimo* sąvoką.

Kiekvienas gyvena pagal nustatytus moralinius principus ir vadovaujasi nustatytomis vertybėmis. Parašykite kelis sakinius, kurie apibūdintų Jūsų asmeninį etikos kodeksą. Įvardykite vertybes, kurias Jums yra svarbios bendraujant su žmonėmis mokykloje ir darbe.

„Tu gali ir turi pats kurti savo ateitį. Jei ne, kažkas kitas užims tavo vietą.“

Joel Arthur Barker
*The Business of Discovering
 The Future* Harper
 Business, 1992

Priedas Nr. 4

Medžiaga mokiniui

Sužinokite daugiau!

Etinių dilemų yra visur. Suraskite vieną straipsnį laikraštyje apie etinius nusižengimus versle, švietime ar politikoje. Nuolat sekite vieną išsirinktą etinį nusižengimą tol, kol jis bus išspręstas. Tada parašykite rašinį (visų skaitytų straipsnių santrauką) apie tai, kas nutiko.

Yra sukurta daug knygų ir filmų, kuriuose žmonės susiduria su etinėmis problemomis. Susiraskite tokį filmą ar knygą, kuriame sprendžiama etinė dilema ir pabandykite įsivaizduoti, kad Jūs esate pagrindinis veikėjas. Ką darytumėte būdamas jo vietoje? Pažiūrėkite šį filmą ar perskaitykite šią knygą su draugais ir aptarkite. Apibendrinkite savo ir draugų požiūrius. Ar jie tokie patys, ar skiriasi? Jei taip, kodėl?

Asmeninis etikos kodeksas

Atlikite užduotį „Ruošiuosi dirbti“. Apibendrinę savo mintis, sukurkite savo asmeninį etikos kodeksą. Jį galėsite pateikti kartu su savo gyvenimo aprašymu potencialiam darbdaviui – tai padarys jam didelį įspūdį.

Lyderystės įgūdžių tobulinimas

Užmegzkite diskusiją apie etiką organizacijoje, kuriai Jūs priklausote, pavyzdžiui, kokiam nors klubui, skautų būreliui ar pan. Diskusijai galite sugalvoti savo pavyzdžių arba pasinaudoti pateiktais anksčiau. Padrąsinkite klubo, grupės narius sukurti savo etikos kodeksą.

Socialinė atsakomybė

Medžiaga mokytojui

Apžvalga

Dirbdami grupėse mokiniai išsiaiškins dvi labiausiai verslo etikoje paplitusias, bet viena kitai prieštaraujančias socialinės atsakomybės teorijas ir palygins su jomis savo asmeninius įsitikinimus, elgesį bei vertybes.

Tikslai

Mokiniai gebės:

- Atpažinti ir pritaikyti verslo etikoje socialinės atsakomybės teorijas.
- Įvertinti savo asmenines vertybes socialinės atsakomybės aspektu.

Pristatymas

Įžanga

Citatos analizė

Paprašykite mokinių pasirinkti vieną iš pateiktų citatų (priedas Nr. 1) ir remiantis ja parašyti trumpą rašinėlį. Jame gali būti aptarta citatos prasmė, kodėl mokiniai sutinka arba nesutinka su pateiktu teiginiu ir pan.

1. Susikurti reputaciją užtrunka 20 metų, bet pakanka vos penkių minučių, kad ją sužlugdytumėte. Jei apie tai pagalvotumėte, elgtumėtės kitaip.
– Warren Buffett (1930), Amerikos verslininkas ir filantropas.
2. Daryti tai, kas gera ir teisinga, laikas visada tinkamas.
– Martin Luther King Jr. (1929–1968), Amerikos pilietinių teisių judėjimo lyderis ir pastorius.
3. Socialinė pareiga / atsakomybė yra kur kas daugiau, nei remti naudingus dalykus. Ji apima ir tai, kas veikia žmones ir jų gyvenimus.
– William Ford Jr. (1957), Ford Motor kompanijos generalinis direktorius ir valdybos pirmininkas.

Paaiškinkite mokiniams, kad kaip ir atskiri individai, verslo įmonės kasdien priima etinius sprendimus. Pasakykite mokiniams, kad jie sužinos apie dvi garsias teorijas, kuriomis vadovaujamos versle, priimant etiškus sprendimus.

Užduokite mokiniams klausimus:

- Ar įmonė privalo gauti pelną?
- Ar įmonė turi laikytis įstatymų?

Paaiškinkite, kad yra dvi labiausiai paplitusios, bet viena kitai prieštaraujančios teorijos apie tai, kokia turėtų būti įmonės socialinė atsakomybė. Pasakykite mokiniams, kad apie šias teorijas jie sužinos šiek tiek vėliau, o iš pradžių jie dalyvaus veikloje, kurios pagrindinis tikslas – išsiaiškinti, ką jie mano apie verslo socialinę atsakomybę.

Pirmoji veikla

Socialinės atsakomybės spektras

Apibrėžkite **pelną** kaip pinigus, kurie lieka įmonei, padengus visas sąnaudas. **Socialinę atsakomybę** apibrėžkite kaip verslo prievolę maksimizuoti pozityvų ir minimizuoti negatyvų etiškų sprendimų poveikį. Pasakykite, kad Jūs perskaitysite keletą teiginių, o mokiniai turės pasakyti – pritaria ar nepritaria kiekvienam iš jų.

Viena klasės (patalpos) pusė tegul vadinasi „Sutinku“, o kita – „Nesutinku“. Paprašykite mokinių atsistoti klasės centre.

Garsiai perskaitykite pirmąjį „Socialinės atsakomybės spektro“ teiginį. Paprašykite mokinių pereiti į klasės pusę „Sutinku“, jeigu jie pritaria teiginiui arba į „Nesutinku“ pusę, jeigu teiginiui nepritaria. Jeigu bus neapsisprendusių, jie gali pasilikti klasės centre. Kai mokiniai pasiskirstys, skaitykite antrą teiginį.

Taip tęskite tol, kol klasė atitinkamai pasiskirstys vertindama visus klausimus.

Socialinės atsakomybės spektro teiginiai

1. Pagrindinė įmonių pareiga yra uždirbti pelną.
2. Jei verslas turi pasirinkti pelną ar papildomą naudą visuomenei, pelnas visuomet turėtų būti lemiamas veiksnys.
3. Kiek verslas paklūsta įstatymams, tiek jis yra etiškas.
4. Pagrindinė verslo pareiga yra užsiimti tokia veikla, kuri teikia didžiausią naudą visuomenei ar bendruomenei.
5. Jei verslas turi pasirinkti pelną arba tokią veiklą, kuri teikia didžiausią naudą visuomenei, pastaroji yra lemiamas veiksnys apsisprendžiant.
6. Verslas privalo tausoti aplinką, net jei dėl to mažėtų pelnas ar didėtų gaminių kainos.

Paaiškinkite mokiniams, kad ekspertai išskiria keturias pagrindines verslo pareigas / prievoles: finansines, legalumo / teisėtumo, etiškumo ir tam tikras papildomas pareigas. Tačiau specialistai nesutaria interpretuodami, kaip tų įsipareigojimų turėtų būti laikomasi. Teorijos, apibrėžiančios du kraštutinius, yra klasikinė teorija ir suinteresuotųjų šalių teorija.

Paaiškinkite, kad mokinių, kurie pritarė trimis pirmiesiems teiginiams, nuomonė sutapo su klasikine socialinės atsakomybės teorija.

Mokinių, pritarusių kitiems trimis teiginiais, nuomonė sutapo su suinteresuotųjų šalių socialinės atsakomybės teorija.

Priminkite mokiniams, kad **suinteresuotosios šalys** yra apibrėžiamos kaip bet koks asmuo ar grupė, tiesiogiai veikiama verslo. Pavyzdžiui, tai gali būti įmonės darbuotojai, tiekėjai, klientai ir bendruomenės nariai. **Akcininkus** apibrėžkite kaip asmenis ar verslus, turinčius įmonės akcijų ir tikslą gauti pelno. Klasikinė teorija teigia, kad pirmiausia verslas yra įsipareigojęs akcininkams.

Padėkokite mokiniams, paprašykite jų atsisėsti ir paprašykite mokinių atsiversti socialinės atsakomybės teorijų palyginimo lentelę (priedas Nr. 2).

Paaiškinkite, kad daugumos verslų elgesys neatitinka kaž kurios vienos iš šių teorijų tobulai. Teorijos formuoja spektrą, o verslai, esant skirtingoms aplinkybėms, gali priimti sprendimus pagal bet kurią iš šių teorijų.

Paaiškinkite, kad abi teorijos yra įsišaknijusios filosofijoje ir istorijoje. Nors kai kurie mokiniai bus labiau linkę pritariti kažkuriai vienai iš šių teorijų, šios pamokos tikslas nėra nuspręsti, ar kuri nors teorija yra gesnė ar teisingesnė už kitą. Svarbu gebėti atpažinti skirtingus organizacijų požiūrius į etinių sprendimų priėmimą.

Antroji veikla

Socialinės atsakomybės lapas ir lapeliai

Suskirstykite klasę į šešias grupes ir paprašykite pasiskirstyti vaidmenimis. Jei grupėje yra mažiau nei 4 nariai, vienam mokiniui gali tekti keli vaidmenys.

- Diskusijos vedėjas.
- Raštininkas, užrašantis grupės atsakymus.
- Grupės kalbėtojas.
- Laikininkas, perduodantis informaciją diskusijos vedėjui apie kiekvienos užduoties atlikimui likusį laiką.

Kiekvienai grupei išdalinkite po socialinės atsakomybės lapą (priedas Nr. 3) ir socialinės atsakomybės lapelių rinkinį (priedas Nr. 5). Pasakykite mokiniams, kad kiekviena grupė turės nuspręsti, kokią teoriją – klasikinę ar suinteresuotųjų grupių – atspindi teiginys, užrašytas kiekvieno socialinės atsakomybės lapelyje. Pasakykite mokiniams, kad kiekvieną lapelį reikia priskirti atitinkamai socialinės atsakomybės teorijai. Jei mokiniams sunku nuspręsti, kokiai teorijai priskirti tam tikrą teiginį, galima jį tiesiog atidėti ir po to diskutuoti. Priminkite mokiniams, kad atlikdami užduotį, jie gali naudotis socialinės atsakomybės teorijų palyginimo lentele.

Mokiniams baigus užduotį, paprašykite pakelti rankas tuos, kurie paliko atidėtus lapelius. Paprašykite, kad mokiniai perskaitytų teiginius, dėl kurių jiems buvo sunku apsispręsti. Paklauskite likusių klasės mokinių, kokiai teorijai ir kodėl šiuos teiginius priskyrė jie.

Toliau pateiktas rekomenduojamas kiekvieno teiginio (pagal eilės numerį) priskyrimas atitinkamai teorijai ir trumpas paaiškinimas.

1. Klasikinė teorija (pagrindinis dėmesys pelnui).
2. Suinteresuotųjų šalių teorija (prisidedant socialiai, o ne tik atsižvelgiant į pelną).
3. Suinteresuotųjų šalių teorija (orientuojamasi į pelną ir suinteresuotas šalis).
4. Klasikinė teorija (etiškas reiškia teisėtas ir pelningiausias).
5. Klasikinė teorija (etiškas reiškia teisėtas ir pelningiausias).
6. Klasikinė teorija (užkirsti kelią žalai pagal įstatymus yra neprivaloma).

7. Klasikinė teorija (pagrindinis dėmesys pelnui).
8. Suinteresuotųjų šalių teorija (prisidedant socialiai, o ne tik atsižvelgiant į pelną).
9. Klasikinė teorija (pelnas tiksliai pagal įstatymus).
10. Suinteresuotųjų šalių teorija (atsižvelgiama ir į pelną, ir į suinteresuotas šalis).
11. Klasikinė teorija (didžiausias dėmesys savininkų ir akcininkų pelnui).
12. Suinteresuotųjų šalių teorija (priiima papildomų įsipareigojimų, kad teigiamai prisidėtų).
13. Suinteresuotųjų šalių teorija (atsižvelgia į nukentėjusį suinteresuotąjį asmenį).
14. Suinteresuotųjų šalių teorija (atsižvelgiama ir į pelną, ir į suinteresuotas šalis).
15. Klasikinė teorija (etiškas reiškia pelningiausias).
16. Suinteresuotųjų šalių teorija (atsižvelgiama ir į pelną, ir į suinteresuotas šalis).
17. Klasikinė teorija (etiškas reiškia teisėtas ir pelningiausias).
18. Suinteresuotųjų šalių teorija (atsižvelgiama ir į pelną, ir į suinteresuotas šalis).
19. Klasikinė teorija (pagrindinis dėmesys pelnui).
20. Klasikinė teorija (pelnas tiksliai pagal įstatymus).

Santrauka ir apžvalga

Trumpai apžvelkite pagrindines sąvokas, su kuriomis supažindinama šioje pamokoje. Apžvelkite keturias pagrindines verslo prievoles: finansinę, teisėtumo / legalumo, etiškumo ir tam tikras papildomas prievoles. Priminkite mokiniams, kad verslai skirtingai interpretuoja, kaip šių įsipareigojimų turi būti laikomasi.

Pabrėžkite faktą, kad daugumos verslų elgesys neatitinka kažkurios vienos iš šių teorijų tobulai. Teorijos formuoja spektrą, o verslai, esant skirtingoms aplinkybėms, gali priimti sprendimus pagal bet kurią iš šių teorijų.

Paprašykite mokinių atsiversti „Veiklos apžvalgą“ (priedas Nr. 4). Tegu mokiniai parašo savo mintis apie tai, ko per šią pamoką išmoko apie etiką.

Padėkokite mokiniams už darbą pamokoje.

Priedas Nr. 5

Socialinės atsakomybės lapeliai

Medžiaga mokiniui

1. Kiekvieno verslo tikslas yra nepažeidžiant įstatymų uždirbti kuo didesnę pelną.

2. Mes turime paduoti tam tikrą savo pelno dalį žmonėms, nukentėjusiems nuo stichinių nelaimių.

3. Geras verslas turi daryti kur kas daugiau, negu tik uždirbti pinigus.

4. Tai, kas legalu, taip pat yra ir etiška.

5. Žmonės žino, kad mūsų produktai gali būti kenksmingi jų sveikatai. Jei pirkėjai žino apie jų žalą sveikatai, bet vis tiek nori juos pirkti, tuomet uždirbti pelną iš šių produktų yra etiška.

6. Ekspertai teigia, kad būdas, kuriuo mes išpilame nuotekas į upę, yra legalus ir saugus. Būtų neetiška leisti pinigų sistemoms keitimui.

7. Jeigu nemokėtume darbuotojų sveikatos draudimo, galėtume sumažinti savo gaminių kainą, o pelną turėtume tokį patį.

8. Norint, kad verslas gyvuotų, mums reikia uždirbti pelną, tačiau negali neigiamai veikti pirkėjų, darbuotojų ir tiekėjų.

10. Mes turime kelis jaunus, protingus darbuotojus, kurie nepajėgūs susimokėti už mokslą. Skirdami stipendiją, mes galėtume jiems padėti pasiekti savo tikslų.

9. Jeigu bus priimtas vadovas, toleruojantis nelegalų vaikų idarbinimą, išlaidos darbuotojų atlyginimams sumažės, bet bus pažeidžiami įstatymai.

11. Priimant sprendimus dėl etiško verslo labiausiai atsižvelgiama į akcininkų interesus.

14. Nors padarėme viską, kad klientai būtų apsaugoti nuo žalingo produkto poveikio, bet vienas astmuo nukentėjo. Mes turime jam pasiūlyti atlyginti žalą.

17. Investicijos į darbuotojų sveikatos gerinimą mažina įmonės pelną, bet stabili, sveika darbo aplinka teigiamai veikia visus.

12. Kai sprendžiama, kuo prekiauti, reikia pasirinkti tokius produktus, kurie būtų naudingi visuomenei.

15. Neetiška mūsų bendrovei aukoti pinigų labdarai tol, kol nežinome, kad mūsų geri darbai bus paviešinti, arba, kad dėl to padidės mūsų pelnas.

18. Mes galime prisidėti prie fondų, skirtų nukentėjusiems nuo stichinių nelaimių, veiklos, tačiau tik tuo atveju, jei tai apsimoka bei nepaveikia neigiamai mūsų pelno.

20. Mūsų įmonė buvo apkaltinta dėl užterštumo didinimo, tačiau mes nepažeidžiame įstatymų. Įmonės pareiga yra daryti tai, kas pelningiausia akcininkams.

13. Priimant sprendimus dėl etiško verslo, turi būti apsvarstytos pasekmės visoms suinteresuotosioms šalims.

16. Geriau išleisti 10 000 litų darbuotojų apsaugai nuo nelaimingų atsitikimų, negu išleisti 10 000 litų byloms dėl nelaimingų atsitikimų darbe.

19. Mes paduodame pavojingus sveikatai produktus, bet tol, kol mes perspėjame savo klientus apie galimą žalą, mes neturime prisiimti atsakomybės dėl jų poveikio.

2. DARBINĖS VEIKLOS GEBĖJIMŲ UGDYMO IR DARBO PASAULIO PAŽINIMO GALIMYBĖS MOKYKLOJE

Mokiniamis sudaromos galimybės susieti savo gebėjimus, savybes ir pasiekimus su karjeros siekiais ir priimti pagrįstus sprendimus apie galimas alternatyvas:

- rinkti naudingą informaciją apie pasirinkimo galimybes;
- įsivertinti savo polinkius, poreikius, pasiekimus ir siekius bei galimybes;
- pasinaudoti karjeros ugdymo specialisto pagalba planuojant savo karjerą;
- pildyti įsidarbinimo dokumentus, pritaikyti juos pasikeitus adresatui;
- pristatyti save pokalbyje dėl darbo.

Mokykloje gali būti taikomos įvairios darbo veiklos gebėjimo ugdymo ir darbo pasaulio pažinimo formos:

- Informavimas apie karjeros galimybes – padeda apsispręsti.
- Vizitai į darbo vietas – įsitikinti, kad tai, ko mokosi, reikalinga ir naudinga.
- Ekskursijos – susipažinti su darbo pasauliu.
- Ekspertas / verslo / darbo konsultantas – profesijų poreikis ir iššūkiai.
- Interviu (tikras ar tariamas) – darbuotojas apie savo darbą, funkcijas, kompetencijas.
- Praktinė patirtis – pritaikyti tai, ko išmoko: pvz., interpretuoti duomenis, parengti pranešimą, ataskaitą.
- Projektai – individualūs, grupiniai; keliamos ir sprendžiamos realios problemos.
- Simuliaciniai žaidimai – komandinis darbas, sprendimų priėmimas, problemų sprendimas.
- Šešėliavimas – stebėjimas ir informacijos rinkimas apie profesiją realiame gyvenime.
- Dirbtuvės – darbo pasaulio pristatymas / diskusijos apie darbo pasaulio realijas ir aktualijas.

Patirtis darbo vietoje

Mokiniai nagrinėja darbinę veiklą:

- Kaip atrodo įvairios profesijos ir darbai?
- Kokios galimybės jų laukia pabaigus mokyklą?
- Kur / kaip gauti daugiau informacijos apie dominančią darbinę veiklą?
- Koks išsilavinimas ir profesinis pasirėngimas reikalingas, ką turėtum daryti, kad vizija taptų realybe?
- Kokios dominančios darbinės veiklos siekimo galimybės?
Atsakymus į šiuos klausimus mokiniai randa profesinio veiklinimo renginiuose.

2.1. Profesinio informavimo taškų veikla

Profesinio orientavimo paslaugoms teikti bendrojo lavinimo ir profesinėse mokyklose 2003–2004 m. buvo įkurti ir šiandien veikia profesinio informavimo taškai (PIT).

PIT – tai vieta, kurioje teikiamos profesinio informavimo paslaugos mokiniams, yra laisva interneto prieiga, galimybė naudotis šalies švietimo ir darbo rinkos duomenų bazėmis, sukaupia informacija elektroninėse laikmenose (kompaktinės plokštelės, diskeliai, vaizdajuostės) ir spaudiniais. PIT savo veikloje vadovaujasi Lietuvos Respublikos įstatymais ir teisės aktais, reglamentuojančiais švietimo, profesinio orientavimo veiklą. Dokumentų ieškokite Karjeros planavimo skyriaus interneto svetainėje <http://kps.lmitkc.lt>, skiltyje „Teisės aktai profesijos patarėjui“.

PIT veiklos tikslas – teikti kokybiškas profesinio informavimo paslaugas asmenims pagal individualius ar visuomeninius poreikius, neišskiriant asmens amžiaus, lyties, tautybės, gyvenamosios vietos bei socialinės padėties. Šiuo metu PIT paslaugomis daugiausia naudojami aukštesniųjų (9–12) klasių mokiniai. Jiems yra teikiama informacija apie šalies švietimo sistemą, mokymosi ir įsidarbinimo galimybes, patariama rengiant individualius ugdymo planus ir juos derinant su tolesnio mokymosi galimybėmis.

Kiekvienas PIT:

- sudaro galimybes pasinaudoti sukauptais duomenimis apie profesijas Lietuvoje ir joms keliamus reikalavimus;
- teikia informaciją apie šalies profesinėse ir aukštosiose mokyklose (kolegijose ir universitetuose) įgyjamas kvalifikacijas, mokymo ir studijų programas, jų trukmę, konkursus, stojimo sąlygas, priėmimo taisykles ir pan.;
- kaupia statistinę informaciją apie savo veiklą (registruoja ir rūšiuoja sukaupią medžiagą, registruoja lankytojus, rengia veiklos planus ir ataskaitas);

- organizuoja PIT paslaugų ir sukauptos metodinės medžiagos sklaidą (stendai, interneto puslapis, straipsniai spaudoje);
- teikia metodinę paramą mokytojams mokinių profesijos pasirinkimo klausimais, organizuoja dalykinius pasitarimus, seminarus, konferencijas;
- mokiniams organizuoja ekskursijas į parodą „Mokymasis. Studijos. Karjera“;
- į atvirų durų dienas universitetuose bei kolegijose ir pan.

Naudingos nuorodos

Pasitelkęs profesinio informavimo metodus pedagogas mokiniams padeda geriau pažinti profesijų pasaulį. Daug informacijos galima rasti šiose interneto svetainėse:

1. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija – <http://www.smm.lt>.
2. Atvira informavimo, konsultavimo ir orientavimo sistema (AIKOS) – <http://www.aikos.smm.lt>.

AIKOS svetainės tikslas – supažindinti bendrojo lavinimo mokyklų mokinius su svarbiausiomis profesijomis, darbo pasauliu, mokymosi aukštesiose mokyklose ir profesinio mokymo įstaigose galimybėmis, padėti jiems pasirinkti specialybę, kurią galima įgyti pirmą kartą ar persikvalifikuoti, taip pat visiems asmenims pasirinkti kvalifikacijos tobulinimo programas ir renginius. Greta to, mokinių tėvai, norintieji mokyti asmenys, darbdaviai, politikai ir kiti šios svetainės lankytojai ras informacijos apie kvalifikacijas, studijų ir mokymo programas, švietimo ir mokslo institucijas, licencijas, padėtį darbo rinkoje, švietimo sistemą reglamentuojančius teisės aktus, profesinio informavimo paslaugas, galės užduoti klausimus ir gauti į juos atsakymus.

3. Profesinio mokymo metodikos centras – <http://www.pmmc.lt>.
4. Švietimo valdymo informacinė sistema – <http://www.svis.smm.lt>.

Švietimo valdymo informacinės sistemos svetainės paskirtis – teikti oficialią informaciją apie švietimo būklę (nacionaliniai rodikliai, mokyklų ir rajonų informacinės kortelės, kita statistinė informacija apie bendrojo lavinimo valstybines ir savivaldybių mokyklas).

5. Lietuvos mokslas ir studijos – <http://www.mokslas.lt>.

Svetainė skirta informuoti mokinius, studentus, jų tėvus, mokslininkus, dėstytojus ir visą plačiąją visuomenę apie mokslą ir studijas Lietuvoje bei mokslo ir studijų sistemos naujinimą.

6. Nacionalinis egzaminų centras – <http://www.egzaminai.lt>.
7. Viskas apie studijas Lietuvoje – <http://www.studijos.lt>.
8. Informacija apie stojimus – <http://www.stojimai.lt>.

Svetainė skirta padėti abiturientui iš visų stojimo variantų pasirinkti tinkamiausią ir perspektyviausią jam. Tinklalapyje yra balų skaičiuoklė, kuria mokinyš gali suskaičiuoti savo stojimų balą į tam tikrą studijų programą, susipažinti su abiturientų studijų programų pasirinkimo tendencijomis ir visa tai aptarti forume.

9. Studijų kokybės vertinimo centras – <http://www.skvc.lt>.
10. Informacija apie Lietuvos Respublikos aukštųjų mokyklų studijų programų kokybę – <http://www.tinklas.lt/kur-studijuoti>.
11. Euroguidance centras – <http://www.euroguidance.lt>.

Euroguidance Lietuva – tai Švietimo mainų paramos fondo administruojamas projektas, kurio siekis – profesinio informavimo ir konsultavimo plėtra Lietuvoje ir Europoje.

12. Lietuvos aukštųjų mokyklų asociacija bendrajam priėmimui organizuoti – <http://www.lamabpo.lt>.
13. Lietuvos mokyklų ir jų interneto svetainių sąrašas, nuorodos į mokomosios medžiagos svetaines – <http://www.tinklas.lt>.
14. Lietuvos darbo birža – <http://www.ldb.lt>.

LDB svetainėje galima rasti informaciją apie šios įstaigos struktūrą ir kontaktus, vertingų patarimų apie tai, kaip susirasti darbą, informacijos apie darbo užsienyje galimybes. Lankytojai gali susipažinti su esamais darbo rinkos rodikliais bei prognozėmis. Šioje svetainėje taip pat teikiama aktuali informacija apie darbo biržos organizuojamus renginius bei padeda rasti atsakymus į rūpimus klausimus.

15. Lietuvos darbo rinkos mokymo tarnyba – <http://www.darborinka.lt>.

Šioje svetainėje naudingą informaciją galės rasti mokiniai, pedagogai, mokymo įstaigos, studentai, ieškantieji darbo ir bedarbiai, dirbantieji, darbdaviai bei visi, kuriems rūpi savęs įvertinimo, profesijos pasirinkimo, įgijimo, keitimo ar tobulinimo galimybės.

16. Personalo paieškos ir atrankos paslaugos Europoje – www.cvonline.lt.

CV-Online – tarptautinės personalo atrankos kompanijos CVO Group padalinys Lietuvoje. Šios kompanijos tinklalapyje naudingos informacijos ras ieškantieji darbo ir darbdaviai.

17. Darbo bei darbuotojų paieška internete, CV duomenų bazė, atnaujinama kiekvieną dieną – <http://www.cvbanks.lt>.

18. Europass – <http://www.europass.lt>.

Svetainėje pateikiami iki šiol Europos Sąjungoje galiojantys ir patobulinti dokumentai, susiję su asmens kvalifikacija ir kompetencijų skaidrumu: pažymėjimai, sertifikatai. Svetainė naudinga Lietuvoje darbo ieškantiems mokiniams, studentams, planuojantiems važiuoti mokytis ar dirbti į Europos Sąjungos šalis, baigusiems profesinio rengimo, aukštąsias mokyklas, karjeros konsultavimo ir personalo atrankos specialistams.

19. Svetainė apie įsidarbinimo Europos Sąjungos institucijose galimybes – <http://www.es-isdarbinimas.lt>.

20. <http://ec.europa.eu/ploteus/>.

Svetainėje pateikiama informacija apie mokymosi (studijų) galimybes, nacionalines švietimo sistemas, mobilumo programas ir jų finansavimą, taip pat naudinga informacija vykstantiems į kitas šalis.

21. EURES – <http://ec.europa.eu/eures/home.jsp?lang=lt>.

EURES tinkle rasite informacijos apie laisvas darbo vietas 31 Europos šalyje, sudominusių kandidatų gyvenimo aprašymus, informaciją apie gyvenimą ir darbą užsienyje bei dar daug įvairios informacijos.

Profesinio kryptingumo testų ieškokite šiose svetainėse:

www.darborinka.lt – žiūrėti: „Profesinio kryptingumo testai“;
www.cvonline.lt – žiūrėti: „Testai“ (kairėje pusėje), „Testai: Tinkamumo darbo testas“;
www.karjeroscentras.lt – žiūrėti: „Ieškantiems darbo“, „Testai: Ar sugebėtumėte būti vadovu“, K.Tomo testas ir kt.;
www.euroguidance.lt – žiūrėti: „Karjeros planavimo žingsniai“.

Literatūros sąrašas:

1. Inglar T., Bjercknes E., Lappen R., Tobiassen T. (2002) Mokymasis ir konsultavimasis. Kaunas. VDU; Norvegija: Akershus universiteto kolegija.
2. Jovaiša L. (1999) Profesinio konsultavimo psichologija. VDU. Agora.
3. Karjeros planavimo įgūdžių ugdymas. Pratimai. (2003) ŠMM.
4. Karjeros projektavimo vadovas. Sistemos, teorijos, praktika ir technologija penkiose Europos šalyse. (2005).
5. Kučinskienė R. (2003) Ugdymo karjerai metodologija. Klaipėda. KU leidykla.
6. Laužackas R. (1999) Sistemoteorinės profesinio rengimo kaitos dimensijos. Kaunas. Vytauto Didžiojo universiteto leidykla.
7. Laužackas R., Pukelis K. (2003) Kvalifikacija ir kompetencija: samprata, santykis bei struktūra profesijos mokytojo veiklos kontekste // Profesinis rengimas: tyrimai ir realijos. Nr. 3. P. 10–17. Kaunas. VDU.
8. Laužackas R. (2005 [a]) Profesinio rengimo terminų aiškinamasis žodynas. Kaunas. VDU leidykla.
9. Laužackas R. (2005 [b]). Profesinio rengimo metodologija. Kaunas. Vytauto Didžiojo universiteto leidykla.
10. Paulavičius K. (2002) Darbo rinka. Vilnius. VPU.
11. Profesinio mokymo programų optimizavimo gidas. (2003) Kaunas. Vytauto Didžiojo universiteto leidykla.
12. Pukelis K. (2003) Karjeros projektavimo gebėjimai žinių visuomenėje: nauji iššūkiai profesiniam konsultavimui ir karjeros planavimui // Profesinis rengimas: tyrimai ir realijos, Nr. 6. P. 66–76. Kaunas. VDU.
13. Pukelis K., Garnienė D. (2003) Mokinių ugdymas karjerai: padėties analizė ir perspektyvos bendrojo lavinimo mokykloje // Profesinis rengimas: tyrimai ir realijos. Nr. 7. P. 24–34. Kaunas. VDU.
14. Pukelis K. (2004) Mokytojų rengimo idealinio modelio parametrai. Kaunas.

Geroji praktika

Profesinis informavimas bei mokinio ugdymas karjerai yra svarbūs jam, jo šeimai, švietimo ir ugdymo sistemai bei darbo rinkai.

Pasirengimas profesinei karjerai vyksta mokymosi bendrojo lavinimo mokykloje laikotarpiu, todėl mokyklai tenka ypatingas vaidmuo – padėti suderinti mokinio siekius ir galimybes bei juos pritaikyti prie nuolat besikeičiančios visuomenės socialinių ir ekonominių poreikių. Mokykloje mokiniams reikia padėti kuo geriau pažinti save, išsiaiškinti, ką jie mėgsta, ko jie nori, kam turi pašaukimą. Mokiniai turi rasti jų poreikius ir galimybes atitinkančią veiklą ir ugdyti savo kūrybines galias. Šiandien ypač svarbu išmokyti jauną žmogų savarankiškai bei kartu su kitais spręsti savo ir visuomenės gyvenimo problemas, padėti įgyti dalykinį ir kultūrinį raštingumą, žinias ir gebėjimus savarankiškam gyvenimui, parengti jį tolesnėms studijoms, veiklai.

Atsakyti į daugybę klausimų, susijusių su savęs pažinimu, profesijos pasirinkimu, jaunam žmogui padeda mokyklose veikiančios PIT.

Kaišiadorių rajono Algirdo Brazausko gimnazijoje

Gimnazijoje profesinio informavimo taškas (PIT) įkurtas 2004 metais. Jo veikla labai reikalinga norint padėti mokiniams pasirinkti profesiją. Jo paslaugomis naudojasi mokiniai, tėvai, klasių auklėtojai.

Mokiniams informacija teikiama 3 kryptimis:

1. Informacija apie Lietuvos aukštąsias mokyklas, kolegijas. Susitikimai su aukštųjų mokyklų dėstytojais ir studentais. Išvykos, ekskursijos į Lietuvos universitetus, akademijas, kolegijas.
2. Informacija apie darbininkiškas profesijas (išvykos į autoservisus, kepyklas, gamyklas, profesines mokyklas ir kt.).
3. Susitikimai su buvusiais gimnazijos mokiniais, įvairių profesijų atstovais, kurie savo profesinėje veikloje pasiekė aukštų laimėjimų, garsina Lietuvą, yra įžymūs žmonės.

Tėvams organizuojami susirinkimai, paskaitos, individualios konsultacijos. Gimnazijos „atvirų durų dienos“ tėvai veda pamokas, prista-

to pasiekimus profesinėje veikloje, jie patys tampa aktyvūs savo profesijų propaguotojai.

Klasių auklėtojams informacija teikiama mokyklos interneto puslapyje. Profesinio informavimo klausimai nuolat aptariami klasių auklėtojų ir įvairių dalykų mokytojų metodinėse grupėse.

Gimnazijoje profesinio informavimo veikla vykdoma dviem kryptimis:

1. **Anketavimas ir profesinio informavimo planavimas.** Profesinio informavimo tyrimai klasėse atliekami pildant anketas, o jų duomenys pristatomi mokiniams ir tėvams. Anketos apsvaistomos klasių auklėtojų metodinėje grupėje, jomis gali naudotis visi klasių auklėtojai, pagal poreikį keisti jų turinį.
2. **Klubinė veikla** (pagal profesijos pasirinkimo kryptį). Mokiniai būriasi į klubus pagal būsimų studijų kryptis.

BIOMEDICINOS KLUBAS. Klube dalyvaujantys mokiniai apsilanko Kauno medicinos universiteto anatomijos muziejuje, Lietuvos žemdirbystės institute, Vilniaus universiteto gamtos mokslų fakultete ir mikrobiologijos laboratorijoje, Vilniaus universiteto atvirų durų dienoje, įmonėje UAB „Fermentas“, Biotechnologijos institute, Lietuvos veterinarijos universitete, Abromiškių reabilitacijos centre ir kt.

Vykdamą tiriamąją mokslinę veiklą biologijos kabinetas virsta laboratorija. Žemesniųjų klasių mokiniai gauna užduotis, o 11 klasės mokiniai rengia projektinius darbus.

ŽURNALISTŲ KLUBAS. Jį lanko mokiniai, kurie dalyvauja mokyklos laikraščio „Rašaluoti pirštai“ kūrime ir mokyklos radijo „Devintoji banga“ veikloje. Mokiniai bendrauja su masinės informacijos priemonių leidėjais ir žurnalistais, susipažįsta su jų darbu, išgirsta žurnalistų išsakytus argumentuotus teiginius, skatinančius rinktis žurnalistą profesiją. Mokiniai ima interviu iš garsių gimnazijai ir miestui nusipelnusių žmonių, mokyklos svečių.

SOCIALINIŲ MOKSLŲ KLUBAS. Nemažai pamokų vyksta Kaišiadorių teismo rūmuose. Mokiniai stebi teismo procesus, susitinka su teisėjais, kitais žymiais Lietuvos žmonėmis.

Mokiniams organizuojamos ekskursijos į Lietuvos aukštąsias mokyklas, kur jie susipažįsta su studijų programomis, karjeros galimybėmis, mokesčiu už studijas ir galimybę mokytis valstybės finansuojamose vietose.

FIZINIŲ IR TECHNOLOGINIŲ MOKSLŲ KLUBAS. Veiklos tikslas: drąsinti 10–11 klasių mokinius, baigus gimnaziją rinktis studijuoti fizinius ir technologinius mokslus.

Uždaviniai:

1. Pristatyti mokiniams fizinius ir technologinius mokslus kaip perspektyviausius.

2. Išaiškinti mokiniams studijų teikiamas galimybes ir privalumus (KTU, VGTU, kolegijos, verslo ir technologijų mokyklos).
3. Atskleisti mokiniams perspektyvas gauti valstybės finansavimą, mokantis fizinius ir technologijos mokslus.

Pastebima tendencija, kad baigę gimnaziją, mokiniai renkasi lengvesnius socialinius mokslus ir populiariesnes specialybes. Susitikimuose su Kauno technologijos universiteto studentais ir dėstytojais mokiniams suprantamai ir patraukliai perteikiama informacija bei išsklaidomi mitai apie technologinių ir fizinių mokslų neperspektyvumą, dalinama spausdinta informacija, pristatomos techniškųjų mokslų pasirinkimo galimybės ir stojimo kriterijai, atskleidžiamos įsidarbinimo užsienio šalyse galimybės pagal Lietuvoje įgytą specialybę.

Renginiuose mokiniai susipažįsta su Lietuvos mokslo naujovėmis, dalyvauja diskusijose žinių poreikio, inovacijų temomis.

Žemos mokymosi motyvacijos 9–10 klasių mokiniams siūloma susitikti su Kaišiadorių technologijų ir verslo mokyklos, Elektrėnų profesinio mokymo centro dėstytojais, organizuojamos ekskursijos į Kauno statybininkų rengimo centrą, Vilniaus paslaugų verslo darbuotojų profesinio rengimo centrą, Kauno taikomosios dailės mokyklą.

Kiekvienais metais gimnazijos mokiniai aktyviai lankosi studijų mugėse Vilniuje ir Kaune.

Organizuojami susitikimai su užsienio šalių universitetų atstovais, kurie bendraudami su 11–12 klasių mokiniams anglų kalba pristato ir šalį, ir studijų galimybes.

Profesinis informavimas gimnazijoje vyksta atsižvelgiant į mokinių amžių bei poreikius. Jis suskirstytas etapais:

1. Profesinis konsultavimas.
2. Mokinių ir tėvų supažindinimas bendruose susirinkimuose su ugdymo planų pasirinkimo privalumais pagal studijų sritis.
3. Mokinio ir jo tėvų konsultavimas, kokią studijų (ar mokymosi) kryptį pasirinkti.

Siekama, kad 11–12 klasių mokiniai mokytųsi ne atsitiktinai, o pagal tai, ką ketina studijuoti universitetuose, kolegijose ir kitose švietimo įstaigose. Pagal atitinkamą studijų kryptį detalai paaiškinama, į ką ir kodėl reikia atkreipti dėmesį, renkantis ugdymosi planą. Kartu pateikiama

informacija apie stojimo sąlygas (studijų programos, konkursinių balų skaičiavimo taisyklės) į visas Lietuvos mokyklas ir profesijų perspektyvas Lietuvoje bei užsienyje. Konsultantais dirba patyrę pristatomos studijų srities žinovai – gimnazijos administracija.

Mokiniai supažindinami su profesinio informavimo šaltiniais, patariama, kur internete rasti informaciją apie studijų galimybes ir konsultavimo institucijas, testavimosi galimybes ir t. t.

Mokiniams padeda klasių auklėtojai, psichologė, socialinė pedagogė, PIT konsultantai, bibliotekos darbuotojai.

Kaišiadorių rajono Algirdo Brazausko gimnazija bendradarbiauja su Kaišiadorių darbo birža, Kaišiadorių verslo informacijos centru, Kaišiadorių technologijų ir verslo mokykla, Vilniaus paslaugų verslo darbuotojų profesinio rengimo centru, Kauno technologijos universitetu, Fundamentalinių mokslų fakultetu, Lietuvos sveikatos mokslų universitetu.

Gimnazija aktyviai dalyvauja projekte „Drąsinkime ateitį“.

Marijampolės Sūduvos gimnazijoje

Klasės valandėlės – diskusijos tema „Profesija ir aš“ planas

Tikslai:

- Ugdyti mokinių karjeros planavimo įgūdžius, suteikiant žinių apie profesinio kryptingumo ir tinkamumo sampratą.
- Ugdyti gebėjimą pažinti save ir susieti turimą informaciją apie save su informacija apie profesijas.

Uždaviniai:

- Supažindinti mokinius su sąvokomis (profesinis informavimas, profesinis konsultavimas, profesija, interesai, polinkiai).
- Pateikti informaciją „Noriu–galiu–reikia“ metodu.
- Supažindinti mokinius ir pateikti mokymo įstaigų interneto svetainių adresus.
- Padėti mokiniams pažinti savo profesinį kryptingumą, taikant Klimovo testą.

Metodai:

Informacinė medžiaga, „Noriu–galiu–reikia“ metodas, diskusija, testavimas pagal Klimovo testą, profesijų pristatymas pagal gautus rezultatus.

Priemonės:

Informacinė medžiaga, interneto adresai, Klimovo testas.

Laiko planavimas:

1. Tikslų ir uždavinių pristatymas (3 min.).
2. Sąvokų, interneto adresų pristatymas ir diskusija (5 min.).
3. Klimovo testo išdalijimas ir pildymas (15 min.).
4. Testo rezultatų pateikimas, pristatymas (10 min.).
5. Klausimai – diskusija (10 min.).
6. Užsiėmimo apibendrinimas ir užbaigimas (2 min.).

Numatomi rezultatai:

- mokiniai suvoks sąvokų skirtumus ir panašumus;
- sužinos informaciją apie profesijos pasirinkimo galimybes;
- suvoks asmens norų ir galimybių bei aplinkos keliamų reikalavimų prasminius ryšius;
- užpildę testą turės galimybę sužinoti savo polinkius;
- bus sudaryta galimybė neformaliai bendrauti, aiškintis aktualias problemas.

Tauragės Žalgirių gimnazijoje**Profesinio orientavimo projektas
„Sėkmės žingsniai į ateitį“****Karjeros plano schema**

Be tikslų ir plano jiems pasiekti esate lyg laivas, pakėlęs bures plaukti į niekur...

(F. Dodsonas)

1.**Pažink profesijas**

www.euroguidance.lt/profesijosvadovas/

UŽDUOTIS:

Įšvardink šeimos narių, artimųjų, draugų, pažįstamų profesijas. *Pažymėk*, kokių asmeninių savybių, gebėjimų reikia kiekvienos profesijos darbuotojams.

2.**Pažink save****Interesai.**

Tai veikla, kurią mėgsti atlikti arba emocijos, kurios sužadina tavo smalsumą, dėmesį tam tikriems daiktams, objektams ar įvykiams.

UŽDUOTIS:

Pabaik sakinius
Man patinka, aš mėgstu...
Man nepatinka, aš nemėgstu...

Gabumai.

Tai individualios žmogaus savybės, lemiančios tam tikros veiklos sėkmę (išskirtinė atmintis, puikus balsas ir pan.).

UŽDUOTIS:

Pabaik sakinį
Man geriausiai sekasi...

Asmeninės savybės – charakteris, temperamentas.

UŽDUOTIS:

Pagalvok ir parašyk
Koks aš esu su... (žmonėmis, daiktais)?
Koks aš esu atlikdamas tam tikrą veiklą (bendraudamas, mokydamsis ir pan.)...?

Vertybės.

Tai pagrindiniai asmeninio gyvenimo principai, įsitikinimai.

UŽDUOTIS:

Pagalvok ir parašyk
Gyvenime man svarbiausia...
Darbe man svarbiausia...

3.**Mano galimybės****UŽDUOTIS:**

Pagalvok apie tris pasirinkimo galimybes – **3 profesijas**. Įvertink, kiek kiekviena iš jų tave tenkina: palygink, ko kiekvienai iš jų reikia ir ką turi tu. *Numatyk* perspektyvą: įsidarbinimo, kvalifikacijos kėlimo galimybes.

1.		2.		3.	
Mano stiprybės, išorinė pagalba	Mano silpnybės, išoriniai trukdžiai	Mano stiprybės, išorinė pagalba	Mano silpnybės, išoriniai trukdžiai	Mano stiprybės, išorinė pagalba	Mano silpnybės, išoriniai trukdžiai

4.

Mano pasirinkimas – 1 profesija + 2 alternatyvos

Alternatyva Nr. 1	Profesija	Alternatyva Nr. 2

5.

Mano kelias

www.aikos.smm.lt; www.lamabpo.lt; <http://ec.europa.eu/ploteus/>

Mokymosi įstaiga			Egzaminai, konkursiniai mokymieji dalykai	Turiu surinkti papildomos informacijos apie:	Turiu atlikti:
			1.	1.	1.
			2.	2.	2.
			3.	3.	3.
Universitetas	Kolegija	Profesinė mokykla	.....	.....	.....
			.....	.....	.....
			.....	.....	.....

6. Kas galėtų man padėti įgyvendinti tikslą?

.....

.....

.....

.....

7. Ką žinau apie profesijos perspektyvą (profesijos paklausą)?

.....

.....

.....

.....

8. Kaip įsivaizduoju savo gyvenimą, kai pasieksiu tikslą?

.....

.....

.....

.....

Kadangi aš pasirinkau socialinį mokslą, todėl man galimos šios profesijos:

- Teisė ir verslo vadyba. Šiai profesijai reikalingas geras bendravimas, greitas ir tikslus mąstymas, vadovavimas.
- Bankininkystė. Mokėjimas bendrauti, elgtis su pinigais ir kitų žmonių turtu.
- Turizmo administravimas. Reikalingi vadovavimo įgūdžiai, informacijos valdymas.

Visoms šioms profesijoms reikalingas bendravimas ir vadovavimas, manau tai vienas iš mano plusų, kuriais galiu drąsiai pasinaudoti siekdama kažkurios iš šių profesijų. O minusas tas, kad šios profesijos susijusios su pinigais, ir tai didžiulė atsakomybė.

Deimantė Jakaitė, Tauragės Žalgirių gimnazija, 3sh1 klasė

Kaip mano gabumai, charakterio bruožai ir asmeninės savybės galėtų padėti įgyti savo svajonių profesiją ir sėkmingai kopti karjeros laiptais?

Gabumas / charakterio bruožas / vertybė / asmeninė savybė	NAUDA
1. Itin gera regimoji, girdimoji atmintis	Ilgam įsimenama teorinė medžiaga.
2. Kruopštumas	Darbai atliekami tvarkingai, pagal visus reikalavimus.
3. Atsakingumas	Kokybiškai atliekami darbai.
4. Loginis mąstymas	Padedą priimti racionalius sprendimus.
5. Fizinė ištvėrmė	Operacijų metu chirurgams tenka ilgai stovėti beveik nepajudant iš vietos, o tam reikalingas stiprus fizinis parengtumas.
6. Tolerantiškumas	Pacientams daug mieliau bendrauti su tolerantišku mediku.
7. Kantrumas	Praverčia ruošiantis egzaminams, bendraujant su ligoniais.
8. Komunikabilumas	Padedą lengvai rasti bendrą kalbą su pacientu.
9. Užsispyrimas	Visi darbai atliekami iki galo, kad ir kiek jėgų bei laiko jie reikalautų.
10. Noras viską padaryti geriausiai iš visų	Tai verčia nuolat viskuo domėtis, o tai reiškia ir tobulėti.

Renata Kutujevaitė, Tauragės Žalgirių gimnazija, IIIb 2 klasė

2.2. Ekskursijos į verslo įmones

Pažindinantis su darbo pasauliu, ugdant darbinės veiklos gebėjimus, labai svarbu parinkti įvairius mokymo metodus. Daug metų naudotas metodas – paskaita – tikrai negali padėti įgyti verslumo ir kitų darbinės veiklos gebėjimų. Susiduriama su problema – mokytojo pasirengimu. Nors vienas iš pagrindinių verslumo ugdytojų yra ekonomikos mokytojas, tačiau vargu ar rasime tokį, kuris puikiai išmanytų ir ekonomikos teoriją, ir gebėtų įtraukti mokinius į aktyvią praktinę veiklą, t. y. šalia teorinių pavyzdžių pateiktų realių rinkos situaciją. Mokiniai yra labai žingeidūs, tad jeigu jie dažnai negauna atsakymų į jiems rūpimus klausimus, arba veikla nėra aktyvi, jų motyvacija krenta. Toks mokinys nustoja kurti, ieškoti, domėtis, lieka pasyvus.

Ką daryti? Šią problemą daugelis šalių išsprendė organizuodami ekskursijas į įvairias įmones ar organizacijas. Kiekviena iš jų puikiai išmano savo veiklą, turi profesionalių specialistų, pasiruošusių pasidalinti turima patirtimi. Tokių ekskursijų metu mokiniai pakeičia jiems įprastą ir pabodusią aplinką, gali gauti juos dominančios informacijos, užduoti klausimus ir čia pat išgirsti atsakymus, iš arti pamatyti verslą, pakalbėti su vadovu. Naudą pripažįsta tiek mokiniai, tiek mokytojai. Tokiose ekskursijose mokinys pamato realią veiklą, todėl tai gali jį paskatinti rinktis su šia veikla susijusią profesiją, išauga jo motyvacija. Dažnam mokiniui bendravimas su įmonės ar organizacijos vadovu, buvimas šalia įrenginių bei veiklos stebėjimas

iš arti nėra kasdienis dalykas. Tokia patirtis labai sudomina jaunuolį ir sukuria išliekamąją vertę. Nors atrodo, kad rengti ekskursijas į verslo įmones ir kitas organizacijas yra paprasta, bet kaip ir kiekviena veikla, ši taip pat reikalauja pasirengimo, planavimo, tikslingumo ir t. t.

Ekskursijų nauda:

- Stiprinama mokinio motyvacija domėtis.
- Siūloma aktyvi veikla.
- Gaunami profesionalūs atsakymai į klausimus.
- Pakeičiama ugdymo(si) aplinka.
- Tiesioginis įmonės ar organizacijos veiklos stebėjimas.
- Bendravimas su žymiais visuomenės atstovais.
- Gausnis mokymo metodų pasirinkimas.
- Susipažinimas su realia gamyba ar paslaugų teikimu.
- Teorijos siejimas su praktika.

Kaip rasti organizaciją ar įmonę:

- Sudaryti Jūsų mieste, rajone esančių įmonių sąrašą (galima pasinaudoti įmonių katalogu, telefonų knyga ir kitais informacijos šaltiniais).
- Prisiminti, kokių kontaktų turite Jūs arba Jūsų pažįstami.
- Pasidomėti ar mokinių tėvai gali tarpininkauti.
- Paklausti kolegų.
- Aplankyti stambesnių organizacijų puslapius (CB, LRI ir pan.).
- Tiesiog paskambinti arba parašyti el. laišką.

Pasirengimas ekskursijai:

- Suderinti ekskursijos laiką.
- Pasistengti perteikti rūpimus klausimus.
- Parengti mokinius susitikimui.
- Nevėluoti.
- Laikytis etikos normų.

Ekskursijų į verslo įmones išvados:

- Ekskursijos plečia mokinių akiratį.
- Ekskursijos formuoja teigiamas nuostatas.
- Ekskursijos kelia motyvaciją mokytis.
- Ekskursijos parodo galimybes.
- Ekskursijos yra įdomu.

Klausimų paruošimas, einant į įmonę ar organizaciją

Vykstant į ekskursiją reikia tinkamai jai pasiruošti. Ekskursijos metu mokiniai turi dirbti ir būti aktyvūs. Vienas efektyviausių būdų tai pasiekti – iš anksto susipažinti su įmone, į kurią vykstama ir pasiruošti klausimus. Jei įmanoma, klausimus Jus priimsiančiam asmeniui perduokite iš anksto. Klausimai turėtų būti etiški. Žemiau pateikiami tam tikrų mokomųjų dalykų klausimų pavyzdžiai pagal temas. Tai nereiškia, kad mokinius priimančias darbuotojas negali pateikti savo pasakojimo ar vaizdo medžiagos – tai kaip tik sukonkretins pasakojimą.

Klausimų ruošimo ypatumai:

- Peržiūrėkite programą.
  - Atkreipkite dėmesį į praktinius klausimus.
  - Atkreipkite dėmesį į mokiniams sunkiausiai suvokiamus dalykus.
  - Įvertinkite įmonės galimybes ir veiklą.
  - Apgalvokite galimus atsakymus.
- Žemiau pateikiama keletas klausimynų pavyzdžių.

Klausimai, einant į verslo įmonę, norint išsiaiškinti kaip organizuojamas verslas bei kuriamos idėjos:

1. Kokią prekę ar paslaugą tiekiate į rinką?
2. Kuo išskirtinė Jūsų prekė ar paslauga?
3. Kokia įmonės organizavimo forma?
4. Kaip gimė idėja kurti šį verslą?
5. Koks buvo pradinis kapitalas, iš kur jis buvo paimtas?
6. Kokia buvo pradinė ir kokia dabartinė rinka?
7. Kokias rinkodaros priemones naudojate?
8. Kaip vykdoma gamyba?
9. Kiek dirba darbuotojų ir koks jų išsilavinimas?
10. Koks vidutinis įmonės pelnas?
11. Ar planuojama įmonės plėtra?
12. Kokios 5 didžiausios problemos vystant verslą?
13. Kas pagrindiniai konkurentai?
14. Kas Jūsų vartotojai?

Geroji praktika**Klausimai, einant į elektros energijos tiekimo įmonę (LESTO), norint išsiaiškinti, kaip gaminama elektros energija (integracija su fizika):**

1. Trumpa įmonės istorija – įkūrimas, plėtimas, aptarnaujamas regionas.
2. Kiek elektros energijos kWh per metus gamina įmonė?
3. Kokiais įrenginiais gaminama elektros energija?
4. Kokia šių įrenginių elektrinė galia?
5. Kokį kurą naudoja bendrovė, kur jis įgyjamas, kaip gabenamas?
6. Garo turbinos konstrukcija ir veikimo principai.
7. Kam panaudojamas garas, gaminamas garo katiluose?
8. Kaip atnaujinami elektros įrenginiai?
9. Kogeneracinės jėgainės veikimo ypatumai.
10. Aplinkos teršimo problemos ir jų sprendimas.

2.3. Programa „Jaunasis kolega“

„Jaunojo kolegos“ programos metu mokiniai apsilanko įmonėse ir keletą valandų, tapdami priimančiojo darbuotojo „kolega“, tiesiogiai susipažįsta su įmonės veikla ir darbui reikalingais gebėjimais. Programa „Jaunasis kolega“ sukuria įdomią, bet neįprastą patirtį, leidžiančią naujoviškai parodyti mokiniams ryšį tarp mokyklos ir įmonės bei atsakyti į mokiniams iškilančius klausimus, kurių atsakymų jokiame vadovėlyje nėra.

Daugelis mokytojų ir mokinių pastebėjo, kad „Jaunojo kolegos“ diena mokiniams teikia didelę naudą ir labai juos sudomina. Tai ekskursija, kurios metu mokiniai ne tik lankosi įmonėje, bet ir gauna galimybę visą dieną ar kelias valandas būti ir dirbti kartu su kuriuo nors darbuotoju. Jaunuolis tampa lyg darbuotojo šešėliu ir stebi jo veiklą, o esant galimybei net padeda dirbti bei tampa visos veiklos dalimi. Taip mokiniai staiga tampa vadybininkais, sekretoriais, administratoriais, darbuotojais. Tai be galo linkma, efektyvi ir naudinga ekskursija, sukurianti išliekamąją vertę. Tačiau ją nėra paprasta suorganizuoti. Tai galima padaryti kartu su gerai pažįstama įmone ir jos vadovu, iš anksto susitikimui pasiruošiant abiem jame dalyvausiančioms pusėms. Mokiniai turi būti pasiskirstę pareigomis, pasiruošę fiksuoti pastebėjimus bei svarbiausius momentus. Grįžus svarbu pasidalinti įspūdžiais ne tik su ekskursijos dalyviais, bet ir kitais mokiniais.

„Jaunojo kolegos“ programos tikslai:

- Sukurti sąsają tarp verslo pasaulio ir mokinių, kurie vėliau taps įmonių savininkais ar darbuotojais.
- Paskatinti mokinius siekti savo tikslų, tobulinti akademinis bei praktinius įgūdžius.
- Suteikti galimybę praktinei veiklai, kuri padėtų mokiniams apsispręsti renkantis profesiją arba galvojant apie karjerą.
- Sudaryti mokiniams galimybę gyvai pamatyti verslo įmonės kasdienybę, ten priimamus sprendimus, pabendrauti su darbuotojais.

Šios programos pradžioje vyksta dvi įvadinės pamokos mokykloje, o po apsilankymo įmonėje įvyksta viena apibendrinamoji pamoka. Vienas priimančios įmonės, įstaigos darbuotojas bendrauja su vienu ar dviem mokiniais. Mokiniams ir mokytojui pateikiamos užduotys, kurias jie turės atlikti programos metu.

Mokiniam rekomenduojama:

- prieš vykstant į įmonę, susipažinti su jos veikla;
- susipažinti su pareigomis ir atsakomybės sritimis tų darbuotojų, kurių kolegomis jie taps;
- atkreipti dėmesį į tai, kas vyresniojo kolegos darbe yra patrauklu, įdomu, svarbu;
- įvardinti tai, kas visiškai nesudomino, nuobodu ar net nesmagu atlikti;
- pamąstyti apie karjerą toje srityje, kurioje vyksta „Jaunojo kolegos“ programa;
- išvardinti, kokių savybių reikia, kokių mokiniai turi ir ką reikėtų tobulinti, dirbant vyresniojo kolegos darbą ir užimant jo pareigas;
- apibūdinti, ką naujo atrado ir ko nesitikėjo mokiniai, lankydami įmonėse;
- išsiaiškinti, kokių praktiniam darbui reikalingų ir naudingų gebėjimų įgyjama mokykloje ir ką dar reiks pasimokyti ir patobulinti savarankiškai.

Programa naudinga tiek mokiniams, tiek įmonėms. Mokiniai įgyja daugiau supratimo apie verslą, įmonės darbą. Stebėdami darbuotoją, jie gali pasitikrinti ar jiems būtų įdomu dirbti tokį darbą. Jaunuoliai savo akimis pamato, kokių savybių reikia, norint pasiekti rezultatus. Mokiniai dažnai domisi verslo teise, verslo etika, o galimybė dalyvauti „Jaunojo kolegos“ programoje padeda jiems plačiau sužinoti apie šias sritis.

Įmonėms ši patirtis naudinga dėl to, kad dalyvaudamos tokiose programose, jos stiprina ryšį su visuomene, kuria palankų įvaizdį.

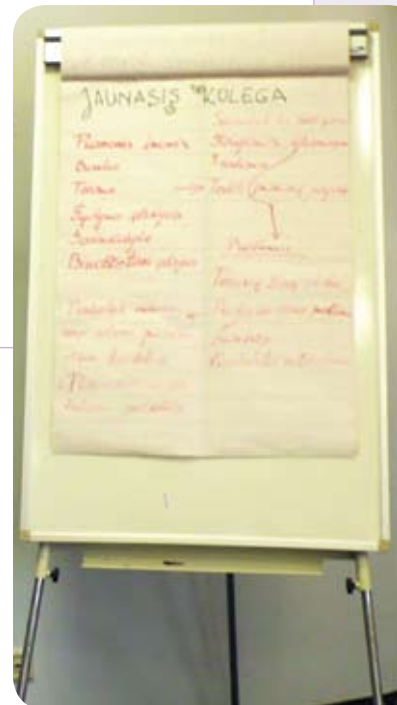
„Jaunojo kolegos“ programos metu tikimasi, kad mokiniai bus paskatinti siekti akademinį ir praktinių gebėjimų aukštumą, įsilieti į verslo komandą. Įmonė, priimdama mokinius nors ir trumpam laikui, tiki, kad praktinių darbo įmonėje subtilybių atskleidimas padės būsimiems darbuotojams iš anksto pradėti rinktis tiek specialybę, tiek svajonių įmonę.

Jeigu sudalyvavę programoje mokiniai supras, kad „Jaunasis kolega“ – daugiau nei eilinė ekskursija, kad kiekvienam žmogui labai svarbus išsilavinimas, kvalifikacijos tobulinimas, kultūringas bendravimas, prasmingas bendradarbiavimas, užsienio kalbų mokėjimas – tikslas bus pasiektas.

Programos apžvalga mokytojui

Santrauka	„Jaunojo kolegos“ programos metu mokiniai apsilanko įmonėse ir keletui valandų tapdami priimančio darbuotojo „kolega“, susipažįsta su įmonės veikla ir darbui reikalingais gebėjimais.
Įgyvendinimas	Dvi įžanginės pamokos mokykloje. Kelių valandų apsilankymas įmonėje, įstaigoje ir bendravimas su priimančiu darbuotoju. Viena apibendrinamoji pamoka mokykloje.
Laikas (apsilankymo įmonėje)	
Vieta	Lietuvos įmonės, įstaigos.
Dalyvių skaičius	Vienas priimančios įmonės, įstaigos darbuotojas bendrauja su 1–2 mokiniams.
Medžiaga	<p>Įmonei:</p> <ul style="list-style-type: none"> - įmonės koordinatoriaus gairės; - įmonės darbuotojo gairės; - mokinio asmeninių lūkesčių anketa; - „Jaunojo kolegos“ programos dalyvio CV; - mokinio pokalbio su įmonės darbuotoju anketa. <p>Mokytojui:</p> <ul style="list-style-type: none"> - pamokų planai; - mokiniui skirta medžiaga. <p>Mokiniui:</p> <ul style="list-style-type: none"> - asmeninių įgūdžių įsivertinimo forma; - „Jaunojo kolegos“ programos dalyvio CV; - lūkesčių anketa; - pokalbio su įmonės darbuotoju anketa; - asmeninis veiklos planas; - vertinimo anketa.

„Jaunojo kolegos“ programa. Veiklos planas

Mokytojas

- Atrenka norinčius dalyvauti programoje mokinius.
- Pateikia informaciją apie norinčius dalyvauti programoje mokinius (įskaitant ir jų specialius pageidavimus, pomėgius), taip pat supažindina mokinius su programa.
- Praveda įvadies bei aptarimo pamokas.
- Suderina pamokų tvarkaraštį.
- Organizuoja mokinių nuvykimą į įmonę, juos palydi ir (arba) dalyvauja kartu.
- Prisijungia prie įmonės darbuotojų, besidalinančių savo patirtimi „Jaunojo kolegos“ programos metu (jei pageidauja).
- Laikosi visų įmonės darbų saugos taisyklių.
- Užpildo mokytojo vertinimo anketą.

Mokinys

Mokinys, dalyvaujantis „Jaunojo kolegos“ programoje, turi:

- Dalyvauti paruošiamojoje veikloje, kurią organizuoja mokykla.
- Laikytis visų darbo saugos taisyklių.
- Dalyvauti visuose įmonės parengtuose užsiėmimuose.

Pasiruošimas

Peržiūrėkite kam skirta „Jaunojo kolegos“ programos medžiaga (mokiniiui, mokytojui ir įmonei), kad galėtumėte suplanuoti veiklą.

Programoje galite leisti dalyvauti visiems norintiems mokiniams, nesvarbu kokie jų akademiniai pasiekimai.

Pagalvokite, kaip mokiniai pasieks darbo vietą ir kaip jie grįš atgal į mokyklą ar namo. Jei reikia, padėkite jiems suorganizuoti transportą.

Įsitinkite, kad mokiniai turi visą jiems reikalingą medžiagą ir įvykdė visas užduotis prieš „Jaunojo kolegos“ dieną, kad iš šios programos jie įgytų kaip galima daugiau patirties.

Peržiūrėkite įmonės (-ių), į kurią (-ias) vyks Jūsų mokiniai, interneto puslapį (-ius).

Programos medžiaga:

Mokytojui

- Programos apžvalga.
- Įvadinių ir aptarimo pamokų aprašymai ir planai.
- Mokytojo vertinimo anketa.

Mokiniui

- Asmeninių lūkesčių anketa.
- Apsilankymo įmonėje anketa.
- Sėkmės įgūdžių įsivertinimo lentelė.
- Vertinimo anketa.

Pagrindiniai programos akcentai

Mokyklos svarba. Ypatingas šios programos uždavinys yra padėti mokiniams suprasti, kad viskas, ko jie mokosi mokykloje, yra labai svarbu.

Darbiui būtini gebėjimai. Mokinys reikia supažindinti su pagrindiniais darbo gebėjimais, reikalingais darant sėkmingą karjerą. Mokinys turi juos įvertinti ir, remdamasis asmeniniais pastebėjimais ir gebėjimais, sukurti veiklos planą.

Komandinis darbas. Mokiniai turi būti supažindinti su komandiniu darbu įmonėje ir išsiaiškinti, kaip jis susijęs su sėkme darbe.

Ryšys tarp išsilavinimo ir uždarbio. Mokiniai pamatys, kad geras išsilavinimas yra labai svarbus, norint susirasti gerą darbą, o mokymasis visą gyvenimą yra svarbus sėkmingai karjerai.

Įžanga į karjeros pasirinkimą. Ši programa leidžia mokiniams daugiau sužinoti apie įvairias profesijas. Nors daugelio įmonių produktai ar paslaugos skiriasi, tačiau galimybės dirbti jose yra panašios. Pavyzdžiui, ar tai būtų viešųjų ryšių įmonės, ar valstybinės institucijos, ar kitos įstaigos – visur yra reikalingas buhalteris, projektų vadovas ar asistentas. Pažintis su specialybėmis leis mokiniams daryti labiau apgalvotus sprendimus pasirenkant profesiją.

Veiklos	Uždaviniai
Mokymosi mokykloje svarba	<p>Mokiniai turės:</p> <ul style="list-style-type: none"> įsitikinti, kad pagrindiniai mokomieji dalykai, tokie kaip matematika, lietuvių kalba, anglų kalba ir kt. yra reikalingi darbe; pastebėti, kad mokykloje įgyjami gebėjimai, tokie kaip greita orientacija, gebėjimas koncentruoti mintis, spręsti problemas, priimti sprendimus, jausti už juos atsakomybę ir kiti, bus naudojami kiekvieną dieną darbe.
Darbai būtini gebėjimai	<p>Mokiniai turės:</p> <ul style="list-style-type: none"> išvardinti tuos gebėjimus, kurie reikalingi sėkmingai karjerai daugumoje sričių; asmeniškai įvertinti gebėjimus, kuriuos jie pastebėjo; sukurti asmeninį veiklos planą, kaip įgyti išsilavinimą ir gebėjimus, reikalingus tam, kad gautų juos dominantį darbą.
Komandinis darbas	<p>Mokiniai turės:</p> <ul style="list-style-type: none"> stebėti komandinį darbą darbo vietoje; suprasti, kokį svarbų vaidmenį kiekvienas skyrius ir kiekvienas darbuotojas atlieka produkto gamybos arba paslaugos teikimo procese.
Ryšys tarp mokymosi ir uždarbio	<p>Mokiniai turės:</p> <ul style="list-style-type: none"> nagrinėti, kaip išsilavinimas ir papildomi mokymai siejasi su sėkme darbe; suprasti, kad geras išsilavinimas – tai raktas gauti trokštamą darbą.
Įžanga į karjeros pasirinkimą	<p>Mokiniai turės:</p> <ul style="list-style-type: none"> susipažinti su įvairiomis profesijomis; įgyti žinių apie profesijas, kurios padės jiems priimti sprendimus planuojant savo karjerą.

2.4. Konsultantas pamokoje

Ugdant mokinių darbinės veiklos gebėjimus didelį vaidmenį vaidina savanoris konsultantas. Jis gali paskatinti iniciatyvumą bei kūrybiškumą, padėti puoselėti mokinių idėjas. 9–12 klasių mokiniai domisi profesinės karjeros galimybėmis, todėl konsultantas gali papasakoti apie konkrečias specialybes, apie tai, kaip jis pats pasirinko profesiją. Profesinio orientavimo, informavimo ir konsultavimo metu jis padeda įveikti baimę, nerimą, nepasitikėjimą savimi, padeda atskleisti asmenines galimybes, suteikia informacijos apie profesijas, moko planuoti savo laiką ir veiklą, supažindina su darbo paieškos būdais, moko prisistatyti darbdaviams ir pan. Konsultantas gali pasidalinti savo asmenine patirtimi, tuo papildydamas mokytojo darbą.

Mokytojai ir konsultantai gali laisvai bendradarbiauti ir skirstyti pareigomis biologijos, chemijos, geografijos, ekonomikos ir kitų dalykų pamokose, atsižvelgdami į savo asmenybės bruožus, gebėjimus ir patirtį. Darbas su konsultantu bus sėkmingas tik tada, kai konsultantai ir mokytojai aiškiai supras savo specifinį vaidmenį ir pareigas.

Mokytojo ir konsultanto bendradarbiavimas:

Planuokite. Konsultantas turėtų išplėsti ir įtvirtinti mokytojo pateiktas žinias ir gebėjimus. Todėl mokytojui ir konsultantui būtina susitikti kurso pradžioje, o vėliau periodiškai viso kurso metu bei aptarti savo konkrečius vaidmenis ir pareigas.

Bendravite. Labai svarbu, kad mokytojo ir konsultanto partnerystė būtų pagrįsta bendravimu. Bendravimas yra tiek mokytojo, tiek konsultanto pareiga.

Padėkite. Paprastai konsultantai gali pateikti konkrečių pavyzdžių arba papasakoti, kaip žinios ar gebėjimai pritaikomi praktiškai. Mokytojai gali padėti konsultantams dirbti su klase, daugiau sužinoti apie mokinius ir patarti, ką daryti, kad kiekvienas konsultanto apsilankymas taptų veiksmingesnis.

Vertinkite. Kadangi esate vienos komandos nariai, privalote nuolatos vertinti savo pažangą, kad nustatytumėte, ar pasiekėte savo tikslus ir uždavinius.

Kaip rasti konsultantą

- Sudaryti Jūsų mieste, rajone esančių įmonių sąrašą.
- Pasidomėti, kokių kontaktų turite Jūs arba Jūsų pažįstami.
- Pasidomėti, ar mokinių tėvai galėtų konsultuoti mokinius rūpimų profesijų klausimais.
- Paklausti kolegų, gal jie pažįsta žmogų, kuris norėtų retkarčiais atvykti į mokyklą.
- Paskambinti arba parašyti elektroninius laiškus su pasiūlymu žmonėms, kurie galbūt net nežino, kad gali užsiimti konsultavimu.

Radus konsultantą nereikia tikėtis, kad jis kasdien eis į mokyklą ir padės Jums per pamokas ar kitose veiklose. Nepamirškite, kad jis turi savo darbą ir planus. Pasitarkite su juo dėl tinkamo laiko, kiek kartų jis galėtų atvykti į mokyklą (kartą per savaitę, mėnesį, o gal tik į tam tikras pamokas ar veiklas), su kuriomis klasėmis jis norėtų dirbti.

Mokytojo pareiga yra padėti konsultantui kuo daugiau sužinoti apie mokinius.

- Jei konsultantas nėra susipažinęs su mokykla, reikėtų jam surengt ekskursiją.
- Parekomenduoti atitinkamas temas ir metodikas, kurios padėtų sėkmingai dirbti su mokiniais.
- Supažindinti konsultantą, kokių pažiūrų laikosi mokiniai, kokių nuomonių jie gali pateikti vienu ar kitu klausimu.

Kad ir kokį bendravimo su mokiniais būdą konsultantai bepasirinktų, geriausiai jiems seksis, jeigu jie remsis savo patirtimi ir gebėjimais. Laikas, kurį konsultantas skirs atskleisdamas savo gebėjimus ir papasakodamas apie domėjimosi sritis bus vertas įdėtų pastangų.

Konsultantas gali daug ką pasiūlyti jaunimui, su kuriuo susitiks (vidurinės mokyklos mokiniai retai turi progų bendrauti su įvairių sričių specialistais). Padėti suprasti svarbą tų teorijų, kurių jie mokosi pagal vidurinio ugdymo programas, sužinoti daugelio veiklų ypatumus ir netgi vertinti darbo kasdienybę.

Tinkamai organizuota ir įgyvendinta konsultanto veikla gali tapti maloni, naudinga ir reikšminga mokiniam.

Geroji praktika

Radviliškio Vaižganto gimnazijoje

Konsultantai technologijų pamokose

Savos srities specialistai, galintys savo žiniomis ir patirtimi

- padėti atskleisti reikalingą temą,
- pajavairinti ugdymo procesą, padaryti jį patrauklesnį,
- suteikti specifinių savo srities dalyko mokėjimų ir gebėjimų,
- padėti pasirinkti patrauklią veiklos sritį.

Konsultantas gali būti

- Gamybos specialistas.
- Amatininkas.
- Menininkas, dizaineris.
- Žmogus, galintis ir norintis pristatyti savo veiklos pobūdį, sritį mėgstamą darbą, profesiją ir kt.

Kviečiant konsultantą būtina numatyti

- temos aktualumą,
- tikslus ir uždavinius,
- laiką,
- temos išdėstymo apimtį,
- grįžtamąjį ryšį.

Su konsultantu reikia suderinti ir aptarti

- kaip bus dėstoma pamokos tema,
- kokios priemonės bus reikalingos,
- pamokos vedimo eiga,
- pristatyti klasės mokinius, jų poreikius,
- kaip padidinti mokinių motyvaciją.

Pristatant technologijų krypties „Taikomasis menas, amatai ir dizainas“ modulius, konsultantu pasikvietėme odos dirbinių dizainerę **Alfonse Stripeikienę**.

Konsultantė pristatė didelę odos dirbinių parodą.

Konsultantė vedė tris pamokas, kuriose:

- supažindino su odos darbams reikalingomis medžiagomis, įrankiais,
- išmokė pagaminti paprasčiausius odos dirbinius,
- suteikė žinių ir mokėjimų apie spalvų derinimą, skirtingų reljefų jungimą ir kt.,
- supažindino su odos dirbinių dizainerio profesija, karjeros galimybėmis, kūrybine veikla.

Reziume:

- Konsultanto pamokos buvo naudingos mokiniams.
- Jie įgijo naujų įgūdžių ir gebėjimų.
- Įgijo žinių apie odos dirbinių dizainerio profesiją.
- Pagilinti žinias ir patobulinti kūrybinius gebėjimus buvo pakviesti į vizualaus meno studiją.

Bendros gairės konsultantams

Bendravimas su mokytoju

Mokytojas konsultantą gali geriausiai supažindinti su mokykla ir klasės mokiniais. Išklausinęs mokytoją, konsultantas geriau supras, kokių gebėjimų mokiniai turi, kuo domisi, kokiomis vertybėmis vadovaujasi ir kokioje aplinkoje gyvena.

- Pasidomėkite, kokie mokinių siekiai. Kiek jų stos į aukštąsias mokyklas? Kokias profesijas norėtų įgyti?
- Kokia mokinių ir jų šeimų socialinė ir ekonominė padėtis? Gal yra mokinių, kurių nė vienas suaugęs šeimos narys nedirba?
- Ar mokiniai gali nuolat skaityti dienraščius, ar jie turi kur ramiai mokyti?
- Kokios pratybos yra veiksmingiausios (kaip pritaikyti Jūsų veiklą, kad patenkintumėte mokinių poreikius konkrečiose situacijose, geriausiai paaiškinti galės mokytojas)?
- Ką mokiniai veikia laisvalaikiu? Kiek iš jų jau dirba? Kokius darbus?
- Ar dauguma mokinių gyvena mokyklos rajone, ar į mokyklą turi važinėti (gali būti įdomu surengti mažą ekskursiją ir susirasti svarbesnes įmones, esančias netoli mokyklos)?
- Ar mokykla turi kokių nors savų taisyklių ar darbo tvarkos reikalavimų, kurias reikėtų žinoti (daugelyje mokyklų svečias privalo užsiregistruoti pas budėtoją)?

- Ar yra dar kokių nors taisyklių arba reikalavimų klasėje, kuriuos reikėtų žinoti (svarbu, kad būtų palaikoma ir stiprinama tvarka, kurią yra nustatęs mokytojas)?
- Kokia vaizdo ar kita įranga galima naudotis?

Savo vaidmens ir pareigų nusistatymas

Prieš susitikdamas su klase, konsultantas turėtų pabendrauti su mokytoju ir aptarti, kaip geriausia perduoti mokiniams žinias ir patirtį.

- Ar klasė dalyvaus su darbinės veiklos gebėjimų ugdymu susijusiose projektuose? Kokios bus konsultanto pareigos?
- Kokia veikla būtų veiksmingiausia, jeigu klasė nedalyvautų darbinės veiklos gebėjimų ugdymą skatinančiuose projektuose? Kokią mokiniams naudingą informaciją būtų įmanoma pateikti?

Pažintis su mokiniais

Nors mokytojas gali labai daug ką papasakoti apie mokinius, tačiau svarbu, kad konsultantas pats užmegztų su jais ryšius. Reikėtų turėti omenyje, kad vidurinės mokyklos mokiniai:

Ima pavyzdį iš bendraamžių. Jiems daugiau įtakos daro draugai, o ne suaugusieji ar autoritetingi asmenys. Jie gali atrodyti abejingi, neskubėti atsakinėti, kad nepasirodytų neišmanėliai prieš savo draugus arba konsultantą.

Yra smalsūs. Tai, kas gali būti tuoju pat asmeniškai pritaikyta, jie nori sužinoti dabar.

Yra jautrūs. Jie laiko save suaugusiais ir nori, kad su jais būtų atitinkamai elgiamasi. Didžiausias skirtumas tarp konsultanto ir vidurinės mokyklos mokinio yra tas, kad konsultantas yra sukaupęs daugiau patirties. Būtent šia informacija ir patirtimi reikėtų pasidalinti.

Mokiniai labai norės kuo daugiau sužinoti apie konsultantą ir jo darbą. Jei konsultantas papasakos mokiniams, kaip siekė karjeros, kokį įgijo išsilavinimą ir kvalifikaciją, jis padės mokiniams suprasti, kad mokymuisi skiriamas laikas yra prasmingas ir naudingas.

Mėgavimasis savo darbu

Dauguma konsultantų mėgaujasi savo veikla. Norint, kad darbas būtų sėkmingas, reikėtų atsipalaiduoti ir bendravimą su mokiniais paversti malonumu. Konsultantams patariama patiems koreguoti siūlomus vei-

klos planus arba susikurti tokius, kurie atskleistų jų patirtį ir darbe su mokiniais leistų geriausiai pritaikyti savo turimas žinias ir gebėjimus.

Patarimai konsultantui, kaip vadovauti klasei ir pateikti medžiagą

Konsultantas vadovaus mokinių diskusijoms ir prižiūrės jų darbą. Daugumai konsultantų tai yra neįprasta. Toliau pateikiami praktiniai patarimai, kurie turėtų padėti sėkmingai atlikti savo pareigas.

Darbo stilius

Visada pasiruoškite pamokoms. Savo veiksmais leiskite mokiniams suvokti ir pajusti, kad tai, ką darote, yra svarbu ir kad Jūs tikėtės abipusio bendradarbiavimo.

Būkite dalykiškas – esate pavyzdys mokiniams. Tai, kad atvyksite laiku ir esate pasiruošęs, parodys, jog rimtai vertinate mokinius ir savo pareigas.

Vadovavimas diskusijai

Vidurinio ugdymo bendrųjų programų pobūdis ir turinys suteikia daug erdvės diskusijoms. Geriausias būdas diskusijai skatinti – iškelti problemą, kuri mokiniams būtų aktuali.

Kaip įtraukti į diskusiją kuo daugiau mokinių?

- Parinkite atvirus klausimus, t. y., į kuriuos atsakant reikia pareikšti savo nuomonę arba paaiškinti. Reikėtų vengti klausimų, į kuriuos galima atsakyti tik „taip“ arba „ne“.
- Venkite klausimų visai klasei, pvz.: „Ar kas nors galėtų atsakyti į šį klausimą?“
- Pateikę klausimą, leiskite mokiniui prieš atsakant pagalvoti. Pats į savo klausimą neatsakinėkite. Padarykite užuominą.
- Klausinėkite ir tylėnų mokinių, retkarčiais kvieskite tuos, kurie nekelia rankų.
- Skatinkite ir mokinius pateikti klausimus. Į visus juos reikia deramai reaguoti. Jei nežinote atsakymo, prisipažinkite ir pasiūlykite pasidomėti tuo dalyku papildomai.
- Būkite tolerantiški skirtingų lyčių ir etninių grupių mokiniams.

Veikla grupėse

Darbas grupėmis į veiklą įtraukia daugiau mokinių. Dirbdami grupėse, mokiniai gali laisvai judėti po klasę, neformaliai bendrauti su daugiau mokinių.

Kaip organizuoti darbą grupėmis ir kuo efektyviau panaudoti laiką?

- Pasikonsultuokite su mokytoju, kaip geriausiai suskirstyti mokinius į grupes. Kuo mažiau laiko ir judėjimo užima suskirstymas į grupes – tuo geriau.
- Jeigu grupės yra sudaromos sudėtingam arba ilgam projektui, stenkitės, kad jose dirbtų vienas su kitu sutariantys mokiniai ir jų gebėjimai būtų įvairaus lygio.
- Prieš suskirstant mokinius į grupes, pateikite bendrąsias taisykles.
- Grupės lyderį arba pranešėją skirkite Jūs arba leiskite jį išsirinkti grupės nariams. Įsitikinkite, jog grupės nariai žino, kad pasibaigus darbui skirtam laikui jiems reikės pristatyti atliktos užduoties rezultatus.

Kad konsultanto veikla būtų sėkminga

- Susitikus su mokytoju sudaryti darbo planus.
- Pasitikslinti pamokų laiką ir dieną, aptarti kitas galimybes.
- Kartu su mokytoju įvertinti mokinių gebėjimus ir žinių lygį.
- Apžiūrėti mokyklą ir, jeigu įmanoma, susitikti su direktoriumi.
- Suplanuoti pirmąją pamoką ir surinkti medžiagą, kuri bus naudojama.
- Išsiaiškinti, kiek laiko reikės sugaišti važiuojant į mokyklą.

Geroji praktika

Mažeikių Merkelio Račkausko gimnazijoje

Darbinės veiklos gebėjimų ugdymas ir darbo pasaulio pažinimas

Tikslas – padėti mokiniams pasirinkti savo kelią švietimo, mokymo bei užimtumo srityse ir aktyviai kurti savo profesinę karjerą.

Darbinės veiklos gebėjimai ir darbo pasaulio pažinimas gimnazijoje ugdomas:

- per specialias ugdymo pamokas;
- integruojant dalykus;
- projektinės veiklos metu.

Pagrindinis ugdymas	Vidurinis ugdymas
<ul style="list-style-type: none"> • Ekonomika ir verslumas antrose klasėse (po 1 savaitinę valandą) • Individualios ir grupinės konsultacijos „Mokinių mokomoji bendrovė“ (3 val.) 	<ul style="list-style-type: none"> • Verslo ir vadybos technologijos • Turizmo ir mitybos technologijos • Ekonomika ir verslumas • Asmenybės ugdymas ir karjeros planavimas

Socialinė pedagogė ir psychologė:

- supažindina su profesinės karjeros planavimu,
- konsultuoja profesinės karjeros planavimo klausimais,
- atlieka gebėjimų, polinkių, profesinio tinkamumo testus,
- įvertina asmens profesinį kryptingumą, tinkamumą, asmenines savybes ir gebėjimus.

Ekonomika ir verslumas II kl. Tema „Pinigai“:

- 1 val. – teorinė pamoka;
- 1 val. – iš pinigų istorijos. Pamoka vyksta Mažeikių muziejuje;
- 1 val. – pinigai šiandien. Pamoka vyksta viename iš komercinių bankų Mažeikiuose.

Ekonomika ir verslumas II kl. Žaidimas „Žaislų gamyba“ (kurso apibendrinimas)

Mokiniai suskirstomi į grupes:

- idėjos ir rinkos tyrimas;
- gamyba (našumas, specializacija ir kt.);
- išlaidų skaičiavimas;
- reklama;
- pelno (nuostolio) skaičiavimas.

Technologijos

Pirmų klasių mokiniai iškėlė idėją, kad Mažeikių miestui reikalingas viadukas per geležinkelį.

Savo idėją mokiniai įgyvendino panaudodami 3D kompiuterinę projektavimo programą.

I ir II klasių mokiniai kūrybines idėjas praktiškai įgyvendino projektuodami ir konstruodami tiltų maketus. Mokiniai gamino ir ekologiško tilto prototipą.

Mokiniai iš panaudotų plastiko butelių gamina vėjo malūnelius. Taip simuliuoja ir improvizuoja alternatyvią ekologiškos elektros energijos gamybą.

Dailė

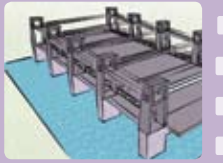
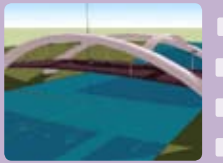
- Bendradarbiaujama su socialiniais partneriais, tėvais, dailininkais, amatininkais.
- Netradicinė dailės pamoka „Papuošalai iš tošies“, kurią vedė muziejaus darbuotojos, Mažeikių miesto muziejuje.
- II klasių mokiniai kūrė šiuolaikinės šukuosenos dizainą panaudodami antrines žaliavas ir įgyvendino idėją, kaip reklamuos pagamintus papuošalus panaudodami šukuosenų projektus.

Darbo pasaulio pažinimas projektinėje veikloje

Bendradarbiaujama su socialiniais partneriais: pasirašyta bendradarbiavimo sutartis dėl miesto apželdinimo su Mažeikių miesto seniūnija. Gimnazijos mokiniai įgyja veiklos organizavimo, bendradarbiavimo, strategiško ir kūrybiško mąstymo gebėjimų.

Pamokos komerciniame banke

- Darbuotojai supažindina mokinius su darbo aplinka, įvardija, kokių profesinių gebėjimų reikia bankininkystės ir kitiems verslams organizuoti ir sumaniai vadovauti.
- Mokiniai pristato savo profesinius planus, kuriuos kartu su banko darbuotojais analizuoja ir gauna naudingų patarimų.
- Banko valdytojas pasakoja apie konkurencingumą darbo rinkoje, banko ir verslo santykius, verslo finansavimą.
- Su mokiniais aptaria verslo planus, jų įgyvendinimo galimybes ir finansavimą.
- Banko personalo skyriaus viršininkas aiškina mokiniams, kokių profesijų reikėtų mokytis ir kokias asmenines savybes reikėtų turėti, kad jie galėtų dirbti banke.

Turizmas ir mityba

- Ekskursija į turizmo agentūrą „West Express“.
- Viešbutyje „Astrum Palace“ mokiniai susipažįsta su viešbučio infrastruktūra, viešbučio administratorių darbu.
- Keturių gandrų įvertinimą turinčioje sodyboje „Ašvos malūnas“ mokiniai sužino visus kaimo turizmo sodybos kūrimo ir veiklos ypatumus.
- Kavinės „Laisvės 30“ savininkė pristato savo įmonės struktūrą, darbą, apibūdina darbuotojų motyvavimo sistemą.

Asmenybės ugdymas ir karjeros planavimas

Gebėjimai ugdomi mokant:

- bendradarbiauti,
- dirbti komandoje,
- konfliktų ir problemų sprendimo būdų,
- saviugdos pratimų,
- ugdomųjų ir pažintinių pratimų,
- aktyvaus klausymosi pratimų ir būdų,
- atlikti vaidmenis įvairiose situacijose.

Susipažįstama ir aptariama:

- Profesijos pasirinkimo modelis. Išoriniai ir vidiniai veiksniai (paskaita antrų klasių mokiniams).
- Asmeninės karjeros planavimas: mados, dilemos ir pasirinkimai. Pildomas ir analizuojamas klausimynas aukštesniųjų klasių mokinių interesams nustatyti.

Vyksta profesijos konsultantės Astos Kunsmanienės iš Šiaulių individualios konsultacijos.

Ryšiai su Mažeikių rajono bendruomene, bendradarbiavimas su Mažeikių verslininkų asociacija:

- verslininkai gimnazijoje;
- gimnazistų išvykos į darbo vietas;
- veikla VšĮ „Versli karta“.

Konsultantas pamokoje:

- aplinkos apsaugos inspektorius,
- veterinarijos gydytojas,
- gydytojas,
- banko specialistai,
- architektas,
- muziejininkas,
- buvę gimnazistai – studentai, verslininkai, mokslininkai, darbininkai.

BAIGIAMASIS ŽODIS: SĖKMĘ LEMIANTI STRATEGIJA

Mokyklai labai trūksta tvarių ryšių su mokslo, darbo ir verslo pasauliu. Entuziazmo, gerų norų, žinių mokytojai turi pakankamai, tačiau dažnai sėkmei kelią užkerta praktinių organizacinių ir metodinių gebėjimų trūkumas: nuo ko pradėti, kaip mokiniams padėti atpažinti ir vystyti jų prigimtinius gabumus, kaip sudaryti galimybes ugdyti tuos gebėjimus, kurių jiems labiausiai reikės gyvenime.

Projekto mokyklų sėkmės istorijos atskleidžia, kaip stiprinant švietimo ir verslo partnerystę, skatinant verslininkų socialinę atsakomybę, daugėja galimybių mokiniams plačiau ir giliau sužinoti apie darbo ir profesijų pasaulį, išbandyti save su darbu susijusioje veikloje, išsiugdyti darbo pasauliui reikalingus gebėjimus.

Švietimo ir verslo partnerystė naudinga visiems:

Verslas gali greičiau ir tikslingiau pasirengti darbo jėgą sau; geriau atpažįsta būsimos darbo jėgos galimybes; skatina savo personalą mokyti pristatyti savo verslo įmonės bei verslo idėjas mokiniams, organizuoja renginius; stiprina verslo organizacijos ryšius su visuomene ir gerina savo reputaciją; įgyja postūmį dialogiškai bendrauti su švietimu ir kurti partnerystės tinklus.

Darbdaviai padeda mokiniams plėsti akiratį, įgyti gebėjimų; organizuoja užsiėmimus įmonėse arba mokyklose; rengia prezentacijas, seminarus, diskusijas; organizuoja verslo simuliacijas; dalyvauja mokyklų gyvenime kaip verslo ambasadoriai; sudaro galimybių mokytojams tobulintis – kviečiasi mokytojus į verslo įmonėse rengiamus seminarus apie verslą, sudaro galimybių mokiniams atvykti į įmones (edukacinės ekskursijos), imti interviu iš patyrusių verslininkų, stebėti gamybos procesą, dalyvauti profesiniuose renginiuose.

Tėvai įsitraukia į bendradarbiavimą kaip tarpininkai tarp mokyklos ir verslo pasaulio, kaip informacijos mokyklai teikėjai, savo profesijos ambasadoriai.

Kartu pasiekama, kad mokinyms būtų:

- apibūdinti ir pritaikyti darbinės veiklos gebėjimus;
- susieti savo gebėjimus, galimybes su darbo, karjeros pasirinkimais, pagrįsti sprendimus;
- pažinti ir suprasti mokymosi ir darbo galimybes, sparčią kaitą;

- pasinaudoti darbo patirtimi gilesniam darbo ir savo karjeros supratimui;
- patirti ir mokytis iš tiesioginių kontaktų su darbuotojais / verslininkais;
- suprasti, kaip ir kodėl veikia verslas, kaip kuriamos darbo vietos;
- apibūdinti darbo aplinką ir praktiką;
- spręsti problemas, pasiremdami darbo / verslo kontekstais;
- pasinaudoti darbinės veiklos gebėjimais konkretų iššūkį atliepti, problemą spręsti, idėją pritaikyti.

Kryptingai pasirinkęs (informuotas, motyvuotas, gaunantis reikiamą paramą, jaučiantis atsakomybę už savo mokymąsi) mokinys aktyviai, tikslingai ir sistemingai mokosi, didėja jo atsakomybė, rečiau keičiama mokymosi / studijų kryptis – mažesnės jo, jo tėvų ir valstybės išlaidos.

